

**Національний університет «Чернігівський колегіум» імені
Т.Г.Шевченка**

**Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра мистецьких дисциплін**

**МИСТЕЦЬКІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ПОЧУТТЯ ЛЮБОВІ ДО
УКРАЇНИ У ТВОРАХ ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ «З УКРАЇНОЮ В
СЕРЦІ»**

Анотація до творчого проєкту

Галузь знань 02 Культура і мистецтво
Спеціальність 025 Музичне мистецтво
Освітній ступінь: магістр

Виконала:
Софія ЛЯБА,
магістрантка 2 курсу заочної форми
навчання

Науковий керівник:
Тетяна ДОРОШЕНКО
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри мистецьких дисциплін

Рецензент:
Володимир БОГДАНОВИЧ
заступник директора Департаменту
культури і туризму, національностей та
релігій Чернігівської обласної державної
адміністрації – начальник управління
культури, національностей та релігій,
кандидат педагогічних наук

Чернігів - 2025

Кваліфікаційну роботу допущено до захисту
рішенням кафедри мистецьких дисциплін

Протокол № _____ від «___» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ д. п. н., проф. Тамара СКОРИК

підпис

Рекомендовано

до захисту

підпис наукового
керівника

ініціали, прізвище наукового керівника

Результат захисту

оцінка

дата захисту

Голова ЕК

підпис

ініціали, прізвище голови ЕК

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МИСТЕЦЬКИХ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ПОЧУТТЯ ЛЮБОВІ ДО УКРАЇНИ У ПІСЕННІЙ ТВОРЧОСТІ КОМПОЗИТОРІВ.....	8
1.1. Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «мистецькі засоби вираження».....	8
1.2. Любов до України як художня та емоційна категорія у пісенній творчості.....	11
Висновки до першого розділу.....	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОБГРУНТУВАННЯ ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ «З УКРАЇНОЮ В СЕРЦІ».....	17
2.1. Особливості та аналіз засобів вираження почуття любові до України у творах концертної програми творчого проєкту «З Україною в серці».....	17
2.2.1. І.Цуканова, А.Цуканов «Очі України».....	17
2.2.2. Я. Барнич. «Гуцулка Ксеня».....	20
2.2.3. І. Шамо, В. Гомоляко, Б. Палійчук. «Де ти тепер».....	31
2.2.4. О. Суров, Д. Скляров. «Холодно».....	36
2.2.5. О. Бережний, С. Танчинець та С. Танчинець, О. Ходачук «Вільні люди».....	42
2.2.6. Ілларія. «Долиною».....	49
2.2.7. Грушечка. (українська народна пісня).....	54
2.2.8. М. Мозговий, Ю. Рибчинський. «Минає день минає ніч».....	62
2.2.9. О. Пономарьов. «Заспіваймо пісню за Україну».....	70
2.2. Етапи підготовки творчого проєкту.....	76
Висновки до другого розділу.....	79
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83

ВСТУП

Сучасний соціокультурний простір України переживає період глибоких трансформацій, зумовлених як глобальними процесами, так і драматичними подіями останніх років. Українське суспільство перебуває у стані активного переосмислення власної ідентичності, цінностей та духовних орієнтирів. У цих умовах особливого значення набуває мистецтво, яке споконвіку було одним із найпотужніших засобів формування національної свідомості та утвердження культурної самобутності. Музичне мистецтво, зокрема пісенна творчість, відіграє ключову роль у розвитку емоційно-ціннісної сфери особистості, сприяє консолідації суспільства та формуванню патріотичних почуттів.

Українська пісня є унікальним феноменом, у якому поєднано поетичне слово, музичний образ і емоційне переживання. Саме в пісенній культурі найяскравіше виявляються глибинні почуття любові до рідної землі, її історії, мови, природи та народу. Протягом століть українська національна пісня виконувала функцію не лише естетичного задоволення, але й збереження історичної пам'яті, духовної стійкості та етнокультурної сталості. У непрості часи війни та суспільних потрясінь саме музика стає засобом емоційної підтримки, внутрішнього зміцнення й патріотичного єднання.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю глибшого осмислення того, як мистецькі засоби – мелодія, гармонія, ритм, тембр, поетичний текст, інтонаційний малюнок та виконавська інтерпретація – виражають почуття любові до України та формують патріотичний зміст у сучасній і традиційній українській пісні. Незважаючи на велику кількість праць, присвячених музичній культурі, питання комплексного аналізу пісень, що передають любов до України в контексті конкретного творчого проєкту, залишається недостатньо висвітленим. Це створює наукову нішу для поглибленого вивчення художніх особливостей творів, відібраних до програми творчого проєкту «З Україною в серці».

Художнє осмислення любові до Батьківщини є багатогранним явищем, що охоплює як емоційно-чуттєву сферу, так і раціонально-ціннісні аспекти. У пісенній творчості цей образ набуває особливої концентрації, адже кожен музичний елемент спрямований на підсилення емоційного впливу. Мелодична виразність, особливості гармонічної мови, поетичні символи та метафорика, ритмічні інтонації, темброві барви – усе це формує цілісну систему вираження патріотичного почуття. Саме тому аналіз мистецьких засобів у конкретних творах має не лише теоретичний, але й практичний вимір, адже дозволяє розкрити механізми формування емоційного впливу на слухача.

Мета дослідження – здійснити аналіз мистецьких засобів вираження почуття любові до України в пісенних творах, що увійшли до творчого проєкту «З Україною в серці», а також визначити особливості їх художньо-емоційної структури та виконавської інтерпретації.

Об’єкт дослідження – пісенна творчість як складова сучасного українського мистецького простору.

Предмет дослідження – мистецькі засоби вираження почуття любові до України у творах концертної програми творчого проєкту «З Україною в серці».

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

- розкрити сутність поняття «мистецькі засоби вираження» та охарактеризувати наукові підходи до його трактування;
- проаналізувати художньо-емоційну категорію любові до України у пісенній творчості;
- здійснити художньо-виконавський аналіз творів концертної програми проєкту та виявити особливості використаних у них засобів вираження почуття любові до Батьківщини;
- обґрунтувати етапи підготовки творчого проєкту та презентувати проєкт «З Україною в серці», використовуючи мистецькі та сценічні засоби, що підсилюють патріотичний зміст пісенних композицій.

Методи дослідження включають: теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння), емпіричні (музично-аналітичний та художньо-виконавський аналіз, спостереження, самоаналіз виконавського процесу) та метод інтерпретаційного аналізу, який дає змогу визначити вплив виконавської манери на формування патріотичного образу.

Теоретичне значення роботи полягає у розширенні наукових уявлень про мистецькі засоби вираження почуття любові до Батьківщини в українській пісенній творчості, їх комплексному аналізі в контексті конкретного творчого проєкту, уточненні змісту ключових понять та поглибленні розуміння механізмів емоційно-художнього впливу пісенної творчості на слухача. Результати роботи можуть стати основою для подальших досліджень української музичної культури, виконавського мистецтва та педагогіки мистецтва.

Практичне значення дослідження полягає у можливості застосування його аналітичного матеріалу у виконавській, освітній, сценічній та культурно-просвітницькій діяльності, зокрема під час формування патріотичних концертних програм. Крім того, дослідження сприятиме підвищенню рівня виконавської культури, оскільки розкриває механізми художнього впливу мистецьких засобів пісенних творів, які дозволяють виконавцю формувати глибоку емоційну взаємодію з аудиторією.

Таким чином, обрана тема є своєчасною, соціально значущою та теоретично важливою, оскільки пісенна культура викликаючи почуття любові до Батьківщини, продовжує відігравати провідну роль у збереженні національної ідентичності та духовної єдності українського народу.

Апробація результатів та публікації.

Програмні твори творчого проєкту «З Україною в серці» були представлені під час проведення мистецьких заходів у Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка.

Матеріали дослідження висвітлені та обговорені на наукових конференціях:

1. VII Всеукраїнська студентська наук.-практ. конф. «Мистецька освіта очима молодого науковця», м. Ніжин, 28 листопада 2024 р. Тема доповіді: Принципи формування у студентів стильової культури виконання вокальних творів.
2. Міжнародна студентська наук.-практ. конф. «Мистецька освіта: теорія, методика, практика», м. Запоріжжя, 30-31 жовтня 2025 р. Тема доповіді: Музичні та поетичні засоби вираження любові до Батьківщини у сучасному українському пісенному мистецтві» (на прикладі пісні «Вільні люди». Сл.: Сергій Танчинець, Олег Ходачук, Муз.: Олексій Бережний, Сергій Танчинець).
3. Міжнародна науково-практична конференція «Феноменологічні парадигми музичного мистецтва» в межах проекту «Міжнародний культурно-мистецький фестиваль пам'яті народного артиста України О.С.Тимошенка, м. Ніжин, 5-6 листопада 2025 р. Тема доповіді: Музичне мистецтво як чинник формування національної свідомості молодого покоління.

За матеріалами дослідження опубліковано тези:

1. Ляба С.О. Принципи формування у студентів стильової культури виконання вокальних творів. *Мистецька освіта очима молодого науковця*: матеріали VII Всеукраїнської студентської наук.-практ. конф., м. Ніжин, 28 листопада 2024 р. Ніжин, 2024. С.92-95.
2. Ляба С.О. Музичні та поетичні засоби вираження любові до Батьківщини у сучасному українському пісенному мистецтві» (на прикладі пісні «Вільні люди». Сл.: Сергій Танчинець, Олег Ходачук, Муз.: Олексій Бережний, Сергій Танчинець). *Мистецька освіта: теорія, методика, практика*: матеріали I Міжнародної студентської наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 30-31 жовтня 2025 р. Запоріжжя, 2025. С.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МИСТЕЦЬКИХ ЗАСОБІВ ВИРАЖЕННЯ ПОЧУТТЯ ЛЮБОВІ ДО УКРАЇНИ У ПІСЕННІЙ ТВОРЧОСТІ КОМПОЗИТОРІВ

1.1. Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «мистецькі засоби вираження»

Мистецтво в усі історичні епохи було не лише відображенням навколишньої дійсності, але й способом вираження найглибших емоцій людини. Кожний вид мистецтва доносить до слухача, глядача художні образи за допомогою власної специфічної мови, а саме, мистецьких засобів вираження. В музиці це – ритм, мелодія, гармонія, темп, штихи, динаміка та ін. У живописі – колір, композиція, колорит, світлотінь. У літературі – епітети, метафора, гіпербола, порівняння, іронія тощо.

Категорія «мистецькі засоби вираження» закріплює науково-практичну увагу на тих елементах художньої діяльності, які забезпечують продукування смислу, емоційного впливу й комунікаційної функції твору мистецтва.

У вітчизняному мистецтвознавстві засоби вираження визначаються як комплекс матеріально-технічних, формально-композиційних і семіотичних складників, що разом творять художній образ [40].

Дослідники підкреслюють, що зазначене поняття має міждисциплінарний характер: воно розробляється у мистецтвознавстві, культурології, педагогіці мистецтва та методиці навчання [1] і часто представлено синонімічними поняттями, а саме, «виражальні засоби», «засоби вираження», «засоби музичної виразності», «художня мова», «музична мова» тощо. Такий підхід дозволяє поєднати аналіз технічних і матеріальних аспектів із вивченням знакових і символічних рівнів твору.

Поняття «мистецькі засоби вираження» є синонімічним поняттю «мова художня», під якою розуміється «зображувально-виразні засоби

художнього твору, специфічні для кожного виду мистецтва» [31, с.11]. Як сукупність прийомів, технік та художніх інструментів, які використовуються митцем для передачі певної ідеї, емоції чи образу, розглядають поняття «мистецькі засоби вираження» вчені-мистецтвознавці. Ці засоби охоплюють як технічний, так і образно-символічний рівень мистецького твору.

Визначення мистецьких засобів вираження як сукупності матеріальних, технічних і знакових засобів, за допомогою яких митець (або система мистецьких практик) конструює і передає смисли, емоційні стани та ідеї, охоплює не тільки традиційні матеріально-технічні засоби (фарби, інструменти, ноти, камеру), а й композиційні, стилістичні, семіотичні та міжтекстові прийоми, які реалізують художній образ в конкретному виді мистецтва. Так, у дослідженнях мистецькі засоби вираження виокремлюються як категорія, що включає музичні, живописні, кінематографічні та інші модальності.

Виділяють структурні рівні та компоненти поняття «мистецькі засоби вираження»:

1. Матеріально-технічний рівень. Охоплює матеріали й інструменти (фарби, полотно, ноти, музичні інструменти, камера), техніки виконання й технології, що визначають можливості художнього відтворення. Новітні технології часто стають каталізатором інновацій у мистецтві (наприклад, цифрове мистецтво) [9, с.50-53].

2.Формально-композиційний рівень. Це ритм, темп, колір, контраст, просторово-часові структури у сценічному чи музичному творі.

Ці засоби виступають своєрідною «мовою мистецтва», яку дослідники аналізують у термінах естетики [40].

3. Семіотично-символічний рівень. Сюди належать метафори, мотиви, алегорії, інтертекстуальні цитати, які створюють багаторівневу семантику твору [35].

У цьому аспекті мистецькі засоби вираження можна розглядати як коди, співставні з мовними знаками.

4. Соціокультурний і рецептивний рівні. Засоби вираження реалізуються у певному культурному контексті та залежать від рецепції аудиторії. Вони можуть виконувати й трансформаційну соціальну функцію – наприклад, у практиках арт-активізму чи перформативного мистецтва [22].

Серед функцій мистецьких засобів вираження виділяють наступні:

Комунікативна – передача ідей, емоцій та цінностей; мистецтво стає каналом комунікації між митцем і суспільством [1].

Експресивна (афективна) – формування емоційного впливу та регуляція переживань, що важливо для арт-терапії та педагогіки [9, с.50-53].

Репрезентативна – створення художнього образу, який відображає культурні смисли та ідентичності [40].

Освітньо-методична – у педагогічній практиці засоби вираження виступають як інструменти формування компетентностей студентів (виразність мовлення, сценічна культура, музична грамотність) [35].

Як зазначають вчені, засоби вираження мають міжмодальний характер: ритм, композиція, метафора проявляються і в літературі, і в музиці, і в образотворчому мистецтві. Саме тому дослідження цієї категорії вимагає поєднання формально-стилістичного та семіотично-контекстуального аналізу [40; 1].

У педагогічній практиці опанування виражальних мистецьких засобів є необхідною умовою формування естетичної чутливості, розвитку технічних умінь і художнього мислення учнів та студентів.

Вчені-методисти підкреслюють необхідність системного підходу до засвоєння засобів – від базових технічних прийомів до здатності працювати зі складними семантичними структурами твору [35].

Таким чином, під мистецькими засобами вираження розуміємо систему художніх прийомів, мовно-інтонаційних структур, образно-символічних компонентів та композиційно-інтерпретаційних рішень, які формують образний зміст твору, забезпечують його естетичну цілісність, реалізують авторський задум та визначають силу його емоційно-естетичного впливу.

Мистецькі засоби формують емоційно-образний простір твору, впливають на сприйняття реципієнта та сприяють розкриттю тематичного змісту.

1.2. Любов до України як художня та емоційна категорія у пісенній творчості

Питання виявів любові до Батьківщини в пісенному мистецтві займає центральне місце в дослідженнях культурології, фольклористики та музикознавства. Пісня – синкретичний вид мистецтва, що поєднує поетичне слово, мелодію, тембр виконавця та сценічну подачу, і саме завдяки цій єдності вона здатна найтісніше виражати почуття національної приналежності, патріотизм і любов до країни.

Підрозділ присвячено системному аналізу мистецьких засобів, які використовуються в піснях для вираження любові до України: поетичних, музичних, виконавських і композиційно-стилістичних інструментів, а також їхніх функцій у формуванні національної ідентичності та вихованні патріотичних почуттів.

Любов до України – комплексне культурно-емоційне явище, що включає почуття прихильності, гордості, відповідальності за долю народу та готовності діяти на його захист. У пісні це почуття виявляється як через безпосередні звертання («Моя Україно...», «Сину мій...»), так і через засоби символічного та образного мислення (символи, метафори, архетипічні образи). Українська пісенна традиція має багатовіковий фонд творів, де образи землі, матері, калини, вишні, поля, Дніпра виконують роль носіїв патріотичного змісту та каналів передачі любові до рідної землі.

Пісня – це «глибинний культурний код нації, який формує світогляд, цінності та почуття приналежності до свого народу» [15], і в якому зберігається колективна пам'ять, національний характер, уявлення про добро, справедливість, свободу. Саме тому вона є не лише художнім явищем, а й потужним засобом патріотичного виховання та емоційної єдності

суспільства. Як зазначає О. Бенч-Шокало, українська пісенна традиція вирізняється особливою мелодикою, що базується на співучій інтонації та багатоголосому викладі, де музичні засоби завжди тісно пов'язані з поетичним словом» [3]. З позицій синергетичного підходу пісня розглядається як середовище множинної комунікації: у ній поєднуються вербальні коди (текст), музичні коди (мелодика, лад, ритм) та перформативні коди (виконання, сценічна інтерпретація). Кожен з цих рівнів здатен як самотійно, так і в комплексі створювати й посилювати відчуття патріотичної любові.

Поетичні засоби вираження.

Поетична мова оперує великою кількістю експресивно-виражальних засобів [34], з'ясування особливостей використання яких сприяє глибшому розумінню семантики художнього тексту та механізмів формування емоційно-образного впливу на реципієнта, дає змогу інтерпретувати його смислові й символічні рівні.

Традиційні символи (калина, верба, вишня, хліб, поле, синє небо, Дніпро) виступають як конденсатори культурної пам'яті та емоцій. Метафоричне зображення рідної землі (наприклад: «моя мати – Україна», «душа нації як криниця») дозволяє конкретизувати та персоніфікувати почуття, зробити його більш емпатичним для слухача.

Епітети («рідний», «святий», «могутній») надають тексту оцінного забарвлення; повтори і приспиви створюють афективний фокус та сприяють запам'ятовуванню патріотичних формул («Україно, ти моя доля», «За тебе, рідна земля»).

У піснях любов часто виступає в оповідному ключі – через історії конкретних людей, родин або подій. Наративи жертви, боротьби, надії і сподівання формують сюжетну рамку, що дозволяє слухачеві ідентифікуватися з героями та переживати патріотичні емоції.

Музичні засоби вираження.

Українська мелодика, що часто спирається на діатоніку, пентатоніку або елементи мікроінтонації фольклорного спадку, створює відчуття «рідності» і культурної належності. Мелодія пісень несе в собі і психологічну місію: вона здатна об'єднувати людей у спільному співі, викликати спогади про рідний дім, надихати на боротьбу або заспокоювати в часи смутку [15]. Характерні інтонаційні схеми – висхідні фрази, інтервали кварт, квінт – використовуються для піднесення та підкреслення емоційної сили звернення до Батьківщини.

Розмір і ритмічний малюнок визначають маршовий або ліричний характер пісні. Марші з величальними розмірами пульсації сприяють формуванню колективного почуття єдності; ліричні розміри та вільна ритміка наближають до інтимної розповіді про любов до землі.

Гармонія як емоційний фон може створювати відчуття торжества, суму або надії. Паралельні квартові побудови, відкриті інтервали, прості акордові ходи у мажорі часто застосовуються для передачі оптимізму й піднесення; мінорні або змінно-дисонантні епізоди – для зображення боротьби і скорботи. Динамічні контрасти (посилення голосу, кульмінації в приспіві) посилюють патетичний ефект.

Тембр голосу виконавця – від прозорого народного співу до глибокого баритону або драматичного сопрано – визначає емоційне сприйняття твору. Народна манера збереження інтонаційних особливостей передає «аутентичність», академічний вокал додає урочистості, естрадний стиль – доступності й сучасного звучання.

Інтерпретація тексту через акценти, фразування, паузи та вокальні прикраси (трелі, мелізми) дозволяє виокремити ключові образи та емоційні центри. У патріотичних піснях часто використовують поступове нарощування інтенсивності (агогіка) до кульмінаційного приспіву, що викликає колективний емоційний відгук.

Сценічні засоби вираження

Сценічний контекст (символіка костюмів, прапори, хореографія, загальнокультурні образи) підсилює вербально-музичні коди і робить виступ актом публічної ідентифікації та солідарності.

Тематичні мотиви та композиційні прийоми.

Пісня, що виражають почуття любові до України, часто будується навколо таких мотивів: рідна земля і родина; пам'ять предків і історія; боротьба за свободу; надія та незламність; заклик до єдності. Композиційно це реалізується через побудову куплетно-приспівної форми, де приспів виконує роль афірмативної формули любові до України.

Інший прийом – антитеза: контраст між мирними образами рідної землі та сценами війни або втрат. Така контрастна побудова підсилює емоційну напругу й актуалізує почуття обов'язку та любові.

Мистецькі засоби пісні виконують низку взаємопов'язаних функцій: емоційна функція – викликають співпереживання, гордість, смуток або надію; когнітивна функція – передають історичні факти, культурні коди та наративи; комунікативна функція – створюють місток між автором, виконавцем і спільнотою; виховна функція – формують моральні орієнтири, громадянську позицію та патріотичні установки.

Музична мова є засобом спілкування, пізнання, національної самоідентифікації, збереження та передачі досвіду і традицій музичної культури народу. Як сукупність засобів музичної виразності вона занурена у поле семіосфери – простір, що є, на думку О. Злотника, необхідною передумовою музичної комунікації і обумовлений всією соціокультурною системою суспільства [13, с.3].

Через повторювані музично-поетичні формули пісня здатна засвоюватися у колективній пам'яті й стати елементом культурної ідентичності.

Текст із використанням символів (калина, поле) у сукупності з простою мелодією, що запам'ятовується, та приспівом, що повторюється, створює

модель колективного звернення. Виконання в народній манері з легким вібрато та відкритими інтервалами надає відчуття кореневої аутентичності.

Сучасна громадянська пісня поєднує авторський текст із естрадною музичною обробкою; частіше використовує драматургію контрастів, електричні інструменти та сучасні аранжування, але зберігає образні коди, що апелюють до любові до рідної землі.

Таким чином, мистецькі засоби вираження почуття любові до України в піснях утворюють комплексну систему, де поетичні образи, музичні структури та виконавські практики взаємодіють, створюючи потужний емоційно-комунікативний ефект. Ці засоби не лише виражають індивідуальне почуття любові, а й формують колективні уявлення про національну ідентичність, підтримують пам'ять про історію та мобілізують на спільні дії.

Висновки до першого розділу

У першому розділі було здійснено теоретичний аналіз сутності поняття «мистецькі засоби вираження» як художньо-емоційного феномену, та їхньої ролі у пісенній творчості, що дало змогу окреслити концептуальні засади дослідження проблеми «Мистецькі засоби вираження любові до України у творах творчого проєкту «З Україною в серці».

Узагальнення наукових підходів дозволило визначити поняття «мистецькі засоби вираження» як систему художніх прийомів, мовно-інтонаційних структур, образно-символічних компонентів та композиційно-інтерпретаційних рішень, які формують образний зміст твору, забезпечують його естетичну цілісність, реалізують авторський задум та визначають силу його емоційно-естетичного впливу. З'ясовано, що мистецькі засоби формують емоційно-образний простір твору, впливають на сприйняття реципієнта та сприяють розкриттю тематичних домінант.

Характеристика почуття любові до України як художньої та емоційної категорії показав її багаторівневий характер: від індивідуально-особистісного переживання до колективного символічного коду культури. У пісенній творчості це почуття виявляється через систему образів Батьківщини, рідної природи, історичної пам'яті, боротьби за свободу, духовної стійкості та національних цінностей. Визначено, що патріотична емоційність формується не лише через зміст тексту, а й через інтонаційну виразність музичної мови.

Отже, теоретичний аналіз розділу підтвердив, що мистецькі засоби вираження є важливим інструментом відображення й конструювання почуття любові до України в пісенній творчості композиторів. Саме їхня інтеграція забезпечує глибину, образність та емоційну силу творів, сприяючи формуванню національної свідомості та збереженню культурної спадщини.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОБГРУНТУВАННЯ ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ

«З УКРАЇНОЮ В СЕРЦІ»

2.1. Особливості та аналіз засобів вираження почуття любові до України у творах концертної програми творчого проєкту «З Україною в серці»

У розділі здійснено аналіз засобів вираження почуття любові до України у творах творчого проєкту «З Україною в серці», який будується на синтезі: поетичного текстє, музикознавчого (мелодія, лад, ритм, гармонія, аранжування) і виконавсько-сценічного (виконання, відео/сценічна подача) підходів, а також визначено та схарактеризовано етапи підготовки творчого проєкту.

1. «Очі України» (муз.: Ірина Цуканова (Rulada), сл.: Артем Цуканов).

1. Історія створення пісні.

Пісня «Очі України» Ірини Цуканової та Артема Цуканова належить до сучасного українського естрадного репертуару, що формувався в умовах посилення національно-патріотичної спрямованості музичного мистецтва. Композитори й виконавці, які працюють у цьому напрямі, орієнтуються на поєднання емоційно насиченої ліричної поезії з доступними музичними формами, придатними для широкої аудиторії. Створення пісні пов'язане з бажанням авторів передати багатогранний образ України через символічний образ «очей», який у творі є багатозначним: водночас він передає красу, біль, теплоту й силу відродження та актуалізує почуття любові до Батьківщини. У 2016 році вийшов альбом RULADA «Є час» з піснями українською мовою, куди увійшли вже відомі композиції: «Мати», «Очі України», «Не здавайся», «Зустріла» та інші.

2. Основна тема твору.

Основна тема пісні – духовна й емоційна сутність України, закладена в символі очей. Очі символізують: внутрішню красу («мов блакитні хмари», «мов лани зелені»); силу та незламність («дикі та шалені», «мов вогонь палючі»); ніжність і здатність до прощення («молять прощення»); життєдайну енергію («мають силу зцілення»).

Це відповідає концепції символічного мислення в українській поетичній традиції, де метафори стають носіями національних смислів, демонструючи, що Україна – це не лише територія, а духовна реальність, яка взаємодіє з людиною на емоційному рівні.

3. Структура розповіді.

Структура твору побудована за класичною для естрадної музики моделлю куплет – приспів [24]. Куплети послідовно вибудовують поетичний образ України через порівняння з природними стихіями. Приспів несе кульмінаційне смислове навантаження: акцентує на силі любові, зцілення та допомоги, які здатна дарувати Батьківщина. Повторність приспіву створює ефект підсилення, що характерно для сучасної патріотичної лірики.

4. Поетичні та художні образи.

Поетичний текст насичений яскравою образністю. Основні художні засоби:

- 1) *Природні метафори.* «Блакитні хмари», «лісні пожари», «лани зелені», «сади квітучі» – традиційні для української пісні образи краси та родючості землі [24].
- 2) *Символіка стихій.* Автори використовують стихії повітря, вогню, землі, рослинності – це універсальні маркери сили, життєдайності, оновлення.
- 3) *Персоніфікація.* Україна постає як жива істота, чутлива й сильна. Це відповідає поетичній традиції уособлення Батьківщини.
- 4) *Образ зцілення та порятунку.* Мотив зцілення у приспіві («мають силу зцілення») підсилює емоційно-духовне значення пісні – любов до України подається як джерело внутрішньої опори.

5. Настрій, жанр, стиль, характер виконання.

Настрій твору – емоційно піднесений, водночас ліричний і патріотичний; поєднує ніжність і силу.

Жанр – естрадна лірична балада з патріотичним змістом.

Стиль – сучасний поп із помірним використанням електронних аранжувальних засобів, орієнтований на емоційне занурення слухача.

Характер виконання: проникливий, м'який, з акцентом на емоційній виразності. Вокальне подання вимагає чистого тембру, інтонаційної плавності й доброго володіння динамікою.

6. Музичний аналіз.

Мелодія пісні кантиленна, плавна, із широким диханням. Вона будується за принципом м'якого наростання до приспіву.

Гармонія базується на традиційних тональних співвідношеннях мажорно-мінорної системи, що підкреслює зв'язок ліричності та внутрішньої сили. У приспіві гармонія стає повнішою, звучання набуває кульмінаційної насиченості.

Ритмічний малюнок рівний, спокійний, без різких контрастів – це сприяє проникливому звучанню.

Фактура гомофонно-гармонічна, акомпанемент типовий для сучасної поп-музики – м'який клавішний чи електронний супровід, іноді доповнений струнними чи електрогітарою.

Динамічний розвиток спрямований на кульмінаційне звучання приспіву, де зростає емоційна інтенсивність.

7. Засоби вираження почуття любові до України.

У пісні використано комплекс художніх і музичних засобів, які виражають почуття любові до України: емоційна персоніфікація України як близької людини – надання Батьківщині людських рис (вона бачить, плаче, піклується, рятує); ландшафтні метафори («хмари», «лани», «сади») – підкреслюють красу рідної землі; лірична, прониклива мелодика; мотив зцілення та прощення; кульмінаційні фрази приспіву («Бачуть, плачуть,

мають силу зцілення») – акцентують духовну місію Батьківщини; м'яка, світла динаміка, що передає любов і ніжність. Ці засоби створюють образ України як люблячої та сильної материнської постаті.

8. Виконавські та сценічні засоби.

Для сценічного втілення твору важливими є такі елементи:

Виконавські засоби: вокальна подача: врівноважена, з чітким дикційним оформленням метафоричних образів; міміка та пластика: стримана, але емоційно точна; можливі акценти поглядом, що підсилює лейтмотив «очей»; темпоритм виконання: середній, спокійний – сприяє медитативності та глибшому переживанню тексту.

Сценічні засоби: м'яка світлова палітра (синьо-жовті, біло-золоті тони); проєкції української природи, що перегукуються з текстовими метафорами (небо, вода, поля).

Пісня «Очі України» є важливим мистецьким зразком сучасної української патріотичної лірики. У ній гармонійно поєднані поетична образність, сучасна музична мова та глибокий емоційний зміст. Символ очей виступає універсальним кодом, через який автори передають красу, біль, ніжність і силу України.

Твір виконує значну виховну, емоційну та культурну функцію – сприяє формуванню національної ідентичності, підтримує слухача, актуалізує почуття любові до Батьківщини та допомагає осмислити духовну єдність українського народу.

Отже, пісня «Очі України» виступає значущим мистецьким засобом вираження любові до Батьківщини, сприяє формуванню національної свідомості, зміцненню емоційного зв'язку слухача з рідною землею.

2. «Гуцулка Ксеня» (муз., сл. Ярослав Барнич)

1. Історія створення пісні.

Легендарна українська пісня-танго «Гуцулка Ксеня» – стала однією з найвідоміших українських пісень ХХ століття у світі. Її називали народною,

а в збірниках почали друкувати як гуцульську народну пісню. «Гуцулка Ксеня» – пісня, яка майже 100 років не втрачає популярності. Її співають коханим, зарученим, на весіллях, уродинах чи просто українських святах. Та мало хто знає, що оспівують у ній не якусь вигадану Ксеню або ж збірний дівочий образ, а цілком реальну дівчинку, родом із гуцульського села Шешор. Її ім'я – Ксенія Бурачинська-Данилишин.

Досі існують суперечки, хто ж насправді є автором цієї пісні. Є дві версії щодо створення пісні: одна з них говорить, що автором пісні є Ярослав Барнич, а інша – Роман Савицький.

Ярослав Барнич – український композитор, диригент і педагог, стверджував, що написав текст і мелодію в 1938 р. на честь Ксені Клиновської із села Небилова. Вона навчалась у композитора і була своєрідною музою для створення пісенного шедевр. Створену спонтанно пісню шалено полюбили. Проте той факт, що Барнич у 1938 році написав однойменну оперету, дозволяє припустити, що в ній він використав пісню, написану ще 1932-го року Романом Савицьким, яку щиро вважав народною [38].

Роман Савицький – вчитель зі села Семигинів Львівської області, не мав музичної освіти, але цікавився музикою все своє життя. Його сестра мала вродливу доньку Ксенію (Бурачинська-Данилишин), яку дуже любив Роман Савицький. Племінниця одного разу звернулося з проханням написати пісню, «щоб лунала на всю Гуцульщину». Савицький виконав свою обіцянку, і через деякий час її співав уже весь край [12].

Пісня одразу знайшла теплий відгук у слухачів. Її полюбили, а газети публікували фото із тією самою дівчинкою з «Гуцулки Ксені» та описували її вроду. Сама Ксеня від раптової популярності, зізнається, була не в захваті. Її впізнавали зовсім чужі люди, навіть коли просто дізнавались її ім'я – в той час воно було не надто поширеним. «Мені це не подобалось, я не хотіла, щоб на мене звертали увагу», – розповідає вона [10].

Звертаючись до проблематики історії створення пісні «Гуцулка Ксеня», зауважимо про кілька значущих аспектів. Те, що автором пісні є саме Я. Барнич, підтверджує Олена Вергановська, племінниця композитора, а також знайомі та друзі Барнича Лідія Біль, Галина Грабець, Зеновія Гоянюк, Марта Деделюк, Володимира Пригородська, тощо. Героїнею пісні, за словами учениці Барнича, була «Ксеня Клиновська, дочка священика із села Небилів, що біля Перегінська, народжена в 1915 році» [19].

Він, викладаючи в учительській семінарії сестер Василянок, закохався у свою ученицю, та написав для неї танго «Гуцулка Ксеня». Це відбувалося протягом 1932-33-го років, саме таким чином авторство пісні «Гуцулка Ксеня» в цій версії можна зв'язати до періоду викладання у семінарії. Варто зазначити, що між учителем та ученицею не було стосунків, а Ксеня Клиновська пізніше вийшла заміж і також переїхала в Америку.

Якщо брати за основу версію, згідно якої автором пісні є Р. Савицький, то Я. Барнич у своїй опереті використав уже відому народну пісню, яку він знав як народну. Сама ж пісня не просто застосована в якості вставного матеріалу, але й є важливою складовою драматургічного плану та лейттемою оперети [32, с. 9.].

Незважаючи на складну долю авторів за двома версіями, пісня продовжувала бути популярною протягом багатьох років.

Нову хвилю популярності пісня «Гуцулка Ксеня» отримала вже в період Незалежності України. Її мелодія однаково органічно звучить і в академічному виконанні, і в сучасних естрадних інтерпретаціях. Особливе пожвавлення інтересу відбулося у 2017 році, коли композицію використали як характеристику одного з персонажів у фільмі «Кіборги». Ця зацікавленість зберігається й дотепер.

2. Основна тема твору.

Головною темою пісні є романтизована історія кохання, що розгортається на тлі гуцульського культурного середовища. Композиція акцентує увагу на чарівності та самотності гуцульської дівчини Ксені, яка

уособлює красу, життєвість і веселу вдачу карпатського краю. Через образи природи, танцю й святкової атмосфери автор створює ідеалізований портрет дівчини та підкреслює привабливість етнокультурного стилю життя гуцулів.

У ширшому сенсі пісня утверджує народні цінності – щирість почуттів, відкритість у стосунках, любов до рідного краю та збереження традицій.

3. Структура розповіді.

Структура тексту пісні вибудована за принципом ліричної міні-оповіді з елементами діалогічності та описовості:

В експозиції відбувається знайомство слухача з образом Ксені – молоді, привабливої гуцулки, наділеної характерними рисами та особливою красою. Перші рядки створюють яскравий портрет героїні та задають загальний настрій. З'являється герой, який висловлює своє захоплення Ксенею. Це формує мотив залицяння. Відбувається романтичне залицяння гуцула до Ксені. Він милується нею, говорить ніжні слова, обіцяє через звук трембіти виразити свої почуття. Кульмінація – літо минуло і гуцул кохає іншу дівчину. У розв'язці Ксенія залишається з тугою («сумували очі сині») і «тільки вітер на соснині сумно пісні вигравав». Завершення історії має лірично-сумний відтінок.

4. Поетичні та художні образи.

Пісня «Гуцулка Ксеня» вирізняється багатою системою поетичних і художніх прийомів, за допомогою яких передається не лише лірична історія кохання, а й глибока емоційна прив'язаність до рідної землі. Любов до України репрезентується опосередковано, через змалювання природних образів Карпат, гуцульського середовища та характерної символіки, що формує у слухача цілісний національно забарвлений емоційний простір.

Одним із провідних художніх засобів є епітети, які створюють атмосферу гірської ночі: «темна нічка», «сніжнобіла постать», «очі сині», «гаряче літо». Вони не лише змальовують зовнішність героїв і природні умови, а й поглиблюють емоційний зміст твору. Через чітке окреслення кольорів (білий, синій) та температурних відчуттів (гаряче) формується

національно-мелодійний колорит, що перегукується з українською пісенною традицією.

Важливе місце у творі посідає персоніфікація природи, яка «співчуває» героям: «Черемоші грали хвилі», «вітер... сумно вигравав». Природа виступає активним учасником емоційної дії, ніби віддзеркалюючи переживання персонажів. Такий прийом характерний для української фольклорної поетики, де довілля часто постає продовженням духовного життя людини, а отже, уособлює любов до рідного краю.

Значну виразність має образ трембіти, що виконує символічну й семантичну функцію. Це не просто музичний інструмент — у пісні він перетворюється на метафору голосу гір і голосу серця. Фраза «я тобі на трембіті... розкажу про любов» підкреслює, що щирі почуття героя нерозривно пов'язані з культурною традицією Гуцульщини.

У тексті простежуються метафори та порівняння, що підкреслюють силу почуттів: «серце кохає, бо гаряче, мов жар». Такі образи підсилюють емоційність твору, створюючи типову для української лірики картину внутрішнього переживання.

Особливої уваги заслуговує просторовий образ Карпат – «гори», «полонина», «соснина». Природні реалії не випадкові: вони формують емоційно-естетичний фон, який унаочнює красу й автентичність українського ландшафту. Завдяки цьому любовна історія набуває ширшого – культурного й національного – виміру. Уявлення про рідну землю постає не як абстракція, а як конкретний, емоційно насичений образ гірського світу, що зберігає традиції та внутрішню свободу.

Таким чином, художні засоби пісні «Гуцулка Ксеня» створюють комплексний поетичний образ України через змалювання природи, традицій і національного характеру. Використання епітетів, персоніфікації, метафор, колористичних деталей та символіки трембіти забезпечує відчуття щирої любові до рідного краю, яка проявляється через емоційність героїв і красу навколишнього світу.

Любов до України втілена в оспівуванні природи, культури, традицій та внутрішньої краси людей, що живуть у ній.

5. Настрій, жанр, стиль, характер виконання.

Пісня «Гуцулка Ксеня» вирізняється поєднанням ліричності та характерного гуцульського колориту, що створює особливу емоційно-естетичну атмосферу. Настрій твору загалом двоїстий: перша частина насичена романтикою, теплом і щирістю почуттів, тоді як друга – забарвлена ностальгією й легким смутком, спричиненим зміною почуттів та мотивом прощання. Такий контраст формує драматургічну динаміку, властиву українській ліричній пісенності.

За жанровими ознаками «Гуцулка Ксеня» належить до ліричної пісні з елементами побутової романтичної оповіді. У фольклорному вимірі композиція близька до любовної пісні, побудованої на діалогічному зверненні та емоційних розкриттях внутрішнього стану героїв.

Стиль твору поєднує народнопісенні інтонації з рисами сценічної, опереткової та естрадної музики. Мелодія має характерний для карпатського регіону ладо-інтонаційний колорит, а використання образу трембіти підкреслює гуцульську стильову основу. Пісня легко адаптується до різних художніх стилів – академічного, фольклорного, джазового, естрадного — що й зумовило її широку популярність.

Характер виконання залежить від інтерпретації, однак традиційно він поєднує м'яку ліричність, співучість, помірний темп і емоційну відкритість. Виконання потребує природної виразності, акцентування на мелодичній лінії та здатності передати внутрішні переживання героя – захоплення, ніжність, тугу. У народному та сценічному варіантах структура пісні може мати танцювальний відтінок, властивий гуцульській музиці, що підсилює її життєрадісний характер у перших куплетах.

Отже, «Гуцулка Ксеня» – це ліричний твір із яскраво вираженим національним стилем, в якому гармонійно поєднано романтичний сюжет,

фольклорні інтонації та багатий образно-емоційний спектр, що забезпечує глибину та багатовимірність інтерпретацій.

6. Музичний аналіз.

Мелодія пісні лірична, співуча, побудована на плавному русі з невеликими інтервальними стрибками, що характерно для західноукраїнської пісенної традиції. Мелодичні фрази мають виграну структуру, із завершеними каденціями. У ряді місць відчутні фольклорні інтонації, притаманні гуцульським пісням: використання природного мінору, ладових нашарувань, а також інтонаційні звороти, близькі до коломийкового типу.

Переважає секундовий та терцієвий рух, що забезпечує м'якість і наспівність. У приспіві мелодія розширюється, набуває більшого емоційного підйому, акцентуючи кульмінаційні слова («розкажу про любов»).

У пісні переважає натуральний мінор. У творі є інтонаційні елементи, характерні для гірських пісень (певні ладові обриси, мелізматика), що у поєднанні з танго-ритмікою створює особливу експресію – любов, що одночасно інтимна й глибока, як гірська ніч.

Композитор майстерно поєднав елементи танго (ритміка, характерні синкопи, драматичні гармонічні повороти) із місцевою мелодикою Гуцульщини. Тому пісня одночасно має іноземний «танго»-шлях і український етнічний відбиток – це створює відчуття модерного та рідного одночасно. Дослідження музикознавців підкреслюють саме цю синтезну природу твору [36].

Ритмічна організація відображає вплив коломийкового розміру (2/4 або 4/4) з акцентами на сильні долі. Ритм чіткий, маршово-танцювальний, що дозволяє відчувати «гойдання» гуцульського танцю, особливо в інструментальних варіантах.

Синкопи й легкі ритмічні зміщення у деяких сучасних обробках підкреслюють естрадну природу твору, але в народному виконанні домінує рівний, енергетично насичений ритм.

Іноді в сучасних аранжуваннях додаються інструментальні виграші в гуцульському стилі, що посилює танцювальність твору.

Гармонічна мова пісні достатньо проста, побудована на основних функціях (тоніка – субдомінанта – домінанта). Така гармонічна модель відповідає традиціям народної пісні й сприяє широкій варіативності обробок. Окремі гармонічні звороти мають ознаки, характерні для карпатського регіону.

Фактура твору переважно гомофонно-гармонічна: мелодія у верхньому голосі з супроводом, який підтримує ритміко-гармонічну структуру.

Виконання традиційно пов'язане з гуцульськими інструментами: трембіта, скрипка, цимбали, флюєра, бубен.

7. Засоби вираження любові до України.

Пісня «Гуцулка Ксеня» належить до найвідоміших зразків української естрадно-побутової лірики ХХ століття, що органічно поєднує народнопісенну стилістику з авторською творчістю. Ярослав Барнич створив твір, який став важливим символом української ідентичності та культурної самобутності. У її художній структурі закладено цілу систему засобів, що опосередковано або прямо утверджують любов до України: від зображення природи й національного характеру до музичної стилістики, яка транслює красу карпатської культури.

Такими засобами є:

1. Образний світ як втілення краси України.

Поетичний текст пісні створює візуально-яскравий образ Карпат, який викликає емоцію захоплення рідною землею. Ліричний герой бачить Ксеню на тлі «темної нічки, що гори вкрила» та «полонини, залитої світлом».

Така естетизація українського простору є одним із найбільш традиційних засобів вираження патріотичних почуттів у музиці.

2. Національний характер і типаж як код української культури.

Образи гуцула та Ксені несуть яскраво виражені культурні маркери:

- гуцул у народній культурі – втілення сміливості, свободи, музичності, природності характеру;
- гуцулка Ксеня – символ дівчини-красуні, уособлення жіночності, чистоти й водночас внутрішньої сили.

Через ці персонажі проявляються риси, які традиційно ототожнюються з українською національною ідентичністю: гідність, відкритість, шляхетна простота, внутрішня свобода. У популярній культурі ці образи стали знаковими, тому сама присутність їх у пісні підсилює патріотичний зміст.

3. Музичні засоби як носії національного колориту.

Композиторське рішення пісні базується на елементах, характерних для карпатського фольклору:

- мелодичні звороти, наближені до гуцульських ладових моделей (гармонічні мажорні форми, природний мінор із підвищеними ступеннями);
- ритмічний малюнок, що нагадує танцювальну традицію (коломийковий ритм, пружна двочасткова будова);
- темброва стилістика – традиційно використання інструментів у народних виконаннях (скрипка, цимбали, трембіта) створює атмосфери автентичності.

Завдяки цьому музичний шар пісні несе культурний код регіону та звучить як музична «візитівка» України.

4. Інтонаційність та емоційний тон пісні.

У пісні домінує світла, романтизована емоція, притаманна українській ліричній традиції. Любовна тема тут природно переплітається з любов'ю до рідної землі: захоплення красою дівчини нерозривно пов'язане із захопленням красою краю, у якому вона живе. Цей прийом – поєднання особистого й національного – один із ключових засобів вираження патріотичних почуттів в українській пісенності.

5. Культурно-ідентифікаційна функція.

«Гуцулка Ксеня» вже майже століття виконує важливу соціокультурну роль: вона стала маркером української належності в діаспорі; активно використовується у фольклорних фестивалях і сценічних постановках; є одним із творів, що популяризує гуцульську культуру у світі.

Її популярність – це не лише естетичне явище, а й прояв колективної любові до української культури, яка через пісню передається між поколіннями.

8. Виконавські та сценічні засоби.

Виконавські та сценічні засоби відіграють ключову роль у трансляції любові до України, адже саме сценічний образ закріплює культурну ідентичність та розкриває зміст твору в живому художньому дійстві.

До **вокально-виконавських засобів** можна віднести *інтонаційну манеру*. У цій пісні виконавці часто застосовують народнопісенну манеру, характерну для гуцульського регіону (легка тремтлива вібрація голосу; специфічна «гуцульська протяжність» окремих фраз; чітка артикуляція, властива карпатському діалектному мовленню). Це створює відчуття автентичності та поглиблює зв'язок із культурою України.

Також характерним у виконавстві є *динамічність контрастів*. У пісні поєднується ліричність і танцювальна емоційність. Виконавці підсилюють це м'яким, теплим звучанням у початкових фразах; нергійними наголосами в приспіві. Динамічний розвиток символізує емоційне піднесення – від тихого замилювання до яскравого радіння.

Темброве забарвлення є важливим виконавським засобом. З метою передати національний характер вокалісти часто підкреслюють: дзвінкість голосу; соковиту, природну тембральність без зайвої академічності.

Це наближає звучання до народної традиції, де голос – основний виразник любові до рідного краю.

Інструментально-виконавські засоби. Використання *традиційних інструментів*: скрипки, трембіти, цимбал, дрімби, сопілки; танцювально-

ритмічних елементів в оркестрових групах: коломийкові ритми; гуцульські синкопи; прискорення в кульмінаційних епізодах. Ритм виступає носієм української життєрадісності та позитивного емоційного ставлення до Батьківщини.

Серед **сценічних засобів** одним із найсильніших маркерів національного змісту є **сценічний костюм**. У виконанні зазвичай застосовують: гуцульські строї (вишиті сорочки, кептарі, плахти, крайки); традиційні прикраси (гердани, силянки); характерні головні убори (крисані). Це не лише підсилює художній образ, а й транслює любов до українських традицій через їх візуальну красу.

Пісня часто супроводжується **хореографічними елементами** (танцювальними вставками): гуцульські притупи, підскоки.

Велике значення у виконанні пісні має **театралізація і міміка**. Виконавці часто використовують: усмішку як ознаку щирості та відкритості; емоційну міміку, що відображає захоплення красою дівчини й краю; легку ігровість у взаємодії між героями. Такі засоби створюють позитивний, радісний образ України – світлої, мальовничої та натхненної.

Серед **декорацій** нерідко включають зображення Карпатських гір; полонину; елементи дерев'яної архітектури; орнаменти гуцульської різьби. Таке просторове оформлення переносить глядача в атмосферу українського етнопростору.

Таким чином, пісня «Гуцулка Ксеня» демонструє, що любов до України може виявлятися не лише через прямі патріотичні декларації, а й через художні засоби: поетичне змалювання українського ландшафту; використання національних образів та типажів; музичні елементи, корінні для карпатського фольклору; емоційну атмосферу, що створює піднесене ставлення до рідного краю; культурну символіку, яка підтримує ідентичність.

У пісні любов до України розкривається як природне, невимушене почуття, що виникає з глибокої поваги до своєї землі, традицій, мови і культури.

3.«Де ти тепер» (муз. Ігор Шамо, Вадим Гомоляка; сл. Борис Палійчук)

«Де ти тепер» – одна з пісень, що увійшла у золотий фонд української естрадної ліричної музики. Завдяки виконанню Квітки Цісик пісня набрала ще більшої популярності та емоційної ваги. Вона часто звучить на концертах, вечорах пам'яті, у радіо ефірах – як символ любові, пам'яті, суму і надії. Образи і настрої пісні резонують з багатьма, особливо з тими, хто переживав розлуку або втрату.

1. Історія створення пісні.

Пісня «Де ти тепер» відома також під назвою «Місто спить». Спочатку вона мала варіант російською мовою – «Город спал, гасли огни» – під час роботи над фільмом «Капітан корабля» (1954 р.) режисера Володимира Брауна. У фільмі цей вальс звучав кілька разів, спершу під гітару (актор Михайло Кузнецов), потім на вечірці – у виконанні актриси Ніни Крачковської [14].

Через кілька років пісню з фільму було перекладено українською мовою поетом з Донеччини Григорієм Бойком, а наприкінці 50 – х вже українська пісня прозвучала з вуст відомої співачки Елеонори Яроцької. У такому вигляді пісня здобула великої популярності і любові серед слухачів, а російськомовний варіант майже був забутий. Тому не випадково першою виконавицею помилково вважають Квітку Цісик, про що часто пишуть різні інтернет видання.

У 80-х роках знамениту пісню виконала співачка українського походження Квітка Цісик. Ця пісня увійшла до її другого україномовного альбому «Два кольори» у 1989 році [28].

Нове дихання вальсу подарувала сучасна українська співачка зі Львова Оксана Муха.

2. Основна тема твору.

Пісня – ліричний вальс про сум, ностальгію, розлуку і тугу за тим, кого нема поруч. Це текст-спогад, звернення до коханої людини чи до близької, з якою відбулася відстань, розставання або розлука. Головна тема твору – емоційна пам'ять про кохану людину, яка залишила глибокий слід у житті ліричного героя. Пісня побудована на почутті суму за втраченим коханням та ностальгії за минулим, яке продовжує жити у спогадах і зберігається як внутрішній емоційний досвід. Проте, у пісні присутня тема любові до Батьківщини опосередковано.

У центрі – особистісний пошук відповіді на питання: «Де ти тепер?», що символізує не тільки фізичний пошук, але й духовну потребу героя зрозуміти власні переживання, повернутися подумки до найцінніших моментів минулого, вона не декларується відкрито, але приховано присутня через підтекст, образи та емоційний настрій твору. Пісня сприймається не лише як ліричний твір про втрату й смуток – вона має глибинний зв'язок з почуттям рідного краю, адже створена в контексті української музичної традиції та пронизана мотивом туги за чимось найдорожчим, що легко зчитується як туга за рідною землею.

І. Шамо відомий насамперед своєю патріотичною, глибоко українською музикою («Києве мій»), тому його музична мова майже завжди несе в собі відтінки любові до рідної землі. Навіть коли він створює ліричні твори, вони пронизані духом українськості.

3. Структура розповіді.

Пісня має тричастинну змістово-образну структуру, притаманну лірико-драматичним творам І. Шамо, і починається з образу нічного міста, коли «місто спить, згасли вогні», що створює атмосферу тиші, самоти, вечірнього задуму [28]. В експозиції звучить питання-звернення «Де ти тепер?», яке одразу визначає емоційний тон твору. Виникає образ дороги, відстані, символічного шляху, який роз'єднав закоханих. Ліричний герой

фіксує свою самотність і невизначеність, тож перший куплет виступає як емоційний вступ.

У центральній частині, де відбувається основний розвиток, з'являються спогади про спільне минуле: весняні мотиви, світлі картини природи, образ коханої. Автор згадує романтичні моменти: «разом гуляли з тобою всю ніч», спокійні й довірливі зізнання [28]. Контраст між теплим минулим і холодним теперішнім підсилює драматизм. Зміна інтонації в мелодії – від запитальної до сповідальної – відтворює внутрішню боротьбу героя.

У кульмінації та закінченні повторюється ключове питання, «Де тепер вони?» – натякаючи, що минулі почуття, слова залишилися в пам'яті, але їх вже не видно в реальному житті [28]. Але це питання стає символом незмінної вірності почуттю. В останньому куплеті співається про те, що все пройде, все «полине вдаль», але «нашлюбимий вальс» лишиться пам'яттю. Завершення не дає конкретної відповіді – відкритий фінал підкреслює, що минуле живе в серці й продовжує визначати емоційний стан героя.

4. Поетичні та художні образи.

Текст пісні побудований на переживанні відсутності – людини, дому, тепла, чогось сокровенного. В українському культурному контексті подібні мотиви часто набувають значення ментальної втрати рідного краю, особливо в періоди історичних потрясінь.

Для української пісенної культури характерна асоціативність – любов до Батьківщини часто виражається через: образи дороги, мотив розлуки, спогади, внутрішній діалог героя з минулим.

У пісні Україна постає як образ втраченої батьківщини – «Де ти тепер...», «згадую тебе в снах». Образ розлуки з рідною землею, що перегукується з долею еміграції червоною ниткою проходить через всю пісню. Тому вся пісня сприймається як ліричне звернення, як інтимна сповідь.

Ніч, спокій, тиша: «місто спить», «згасли вогні» – символи внутрішнього стану, коли навколо немає руху, лише внутрішнє змагання

душі. Прогулянка вночі – символ спільності, близькості, довіри. Розлука, віддалі, мука – образи розставання як внутрішнього болю. Музика (вальс) – як метафора почуттів, що продовжують жити. «Наш любимий вальс» стає символом спільної пам'яті. Час (відстань) – важливі мотиви: «в час біди», «даль побореш, все покинеш», «в даль полине» – все, що віддаляє людей.

5. Настрій, жанр, стиль, характер виконання.

Пісня дуже лірична, меланхолійна, емоційно насичена. Вона не агресивна, не протиставна – скоріше звернення, спогад, наповнений надією на повторне з'єднання або хоча б на відповідь. За жанром – це вальс – повільний танцювальний ритм, що дає простір для відчуття пульсу серця, для виразу ніжності й мелодійної плавності.

6. Музичний аналіз.

Мелодика І. Шамо завжди глибоко пов'язана з українською пісенною традицією. Їй властиві: наспівність, щемлива мінорність, ліризм, інтонаційні паралелі з народнопісенною стилістикою. Це створює емоційний образ України як внутрішнього дому, навіть якщо текст не містить прямої згадки.

У пісні «Де ти тепер» ці риси виражені вкрай виразно, що дозволяє інтерпретувати пісню як емоційний символ втрати своєї малої батьківщини або духовного дому. Мелодика пісні емоційно насичена, протяжна, співуча, у вокальній лінії багато секундних рухів, що нагадують народні плачі й тужливі інтонації. Мелодія спокійна, з підйомами в кульмінаційних місцях, що переходять у м'яке зниження – це підкреслює емоційні хвилі, які переживає ліричний герой. Акомпанемент часто має підтримуючу роль – струнні, фортепіано або легке оркестрове обрамлення, ніжно підкреслюючи вокал.

Гармонія: мінорна тональність (Am), з періодичними виходами у паралельний мажор (C), що створює контраст «туги та надії».

Ритм: вільний, розтягнутий, близький до аріозного, без танцювальної регулярності.

Тембр: ніжний голос Квітки Цісик з особливим камерним звучанням підсилює інтимність переживання.

У пісні є певна динаміка: від спокійного вступу до більш емоційних місць (коли співається «Відгукнись!») – свого роду внутрішня драма, яка не виходить за межі ніжності, але відчувається як зростання напруги. Потім – повернення до пам'яті, до «вальсу» як символу, що лишається.

Вокал у виконанні Квітки Цісик. Квітка Цісик – одна з найвідоміших інтерпретаторок цієї пісні, і її голос дуже підходить до ліричного, ніжного характеру твору. Її виконання характеризується чистотою і прозорістю тону, контролем над динамікою – вона вміє будувати фрази, підсилюючи кульмінації, а потім поступово спускатися до інтимного звучання, виразністю артикуляції, щоб передати емоції без надмірності. Її інтерпретація додає пісні інтимності та щирості.

7. Засоби вираження любові до України.

Засоби вираження любові (зокрема – любові до рідного, близького, духовно важливого) у пісні І. Шамо «Де ти тепер» не є прямими, але проявляються через художні, поетичні та музичні прийоми, які розкривають глибоку прив'язаність, ніжність, цінність того, що втрачено або перебуває далеко. Такими засобами є емоційно-поетичні засоби, мотив пошуку та питання «Де ти тепер?». Пошук іншого завжди є художнім прийомом вираження любовної вірності. Саме повторюване питання виражає глибоке занепокоєння й внутрішню потребу знати, де перебуває дорога людина / рідне місце / важливе духовне начало. Любов проявляється через бажання бути поруч, через емоційний біль розлуки.

Також засобом вираження любові у пісні є ностальгійний тон і щем. Ліричний герой говорить не прямо про любов, але весь текст пройнятий відчуттям втрати, туги, спогадів. Це є традиційною українською формою вираження ніжності й любовної прив'язаності.

Важливим засобом вираження любові є образи тиші, ночі, спогадів. Такі поетичні образи створюють інтимність і підкреслюють глибину

переживань. Велике значення також має символіка дороги, шляху. Навіть якщо прямо не сказано, українська пісенна традиція читає образ дороги як шлях до рідних, до Батьківщини, до джерел. Через це любов набуває ширшого значення – не лише особистісного, а й національного.

Лірична мінорність мелодії не тільки передає смуток, а й підкреслює цінність того, про кого йдеться. Любов проявляється через біль відсутності. Наспівність та плавність мелодичної лінії створює відчуття ніжності, крихкості почуття. Плавні підйоми та спадання передають емоційне хвилювання, характерне для глибокого почуття любові.

Використання інтонацій, близьких до народних, додає твору національного колориту, а через нього – любові до рідної землі. Навіть у ліричній пісні проявляється національна ідентичність.

Таким чином, у пісні І.Шамо «Де ти тепер» почуття любові до України виражається не прямими деклараціями, а через: художні образи туги й пошуку; ностальгійну атмосферу; лірико-народну мелодику І. Шамо; інтонаційну ніжність і щем; символічність поетичних засобів.

4. «Холодно»

(слова і музика О. Суров, Д. Скляров)

1. Історія створення пісні.

Пісня «Холодно» є сучасною українською естрадною композицією, створеною авторським дуетом Олександра Сурова та Дмитра Склярова, які працюють у стилі поп/софт-рок. Точної офіційної публічної історії створення пісні у відкритих джерелах мало, однак композиція належить до емоційно-ліричних творів авторів, які у своїх роботах часто звертаються до тем внутрішнього переживання, психологічних станів і міжособистісної дистанції.

За характером музично-поетичного матеріалу можна припустити, що пісня була написана як особистий емоційний вислів, спрямований на

передачу стану холоду не лише фізичного, а й душевного – відчуження, втрати тепла у стосунках, пошуку внутрішньої рівноваги. Композиція стала помітною завдяки чуттєвому вокальному виконанню та атмосферному звучанню, що поєднує меланхолійний настрій і стриману емоційність.

2. Основна тема твору.

Головна тема – незламність людини перед випробуваннями та емоційне й духовне протистояння холоду, який символізує війну, втрати, біль та вторгнення ворога в особистий простір.

Ключові ідейні акценти:

1. *Холод як символ боротьби.* Холод – це не лише фізичний стан, а передусім метафора вторгнення ворога, зруйнованих мрій, небезпеки та темряви.
2. *Незламність і внутрішня сила.* Пісня стверджує: мрії можуть бути розбиті, душа поранена, але людина не здається, зберігає свободу, гідність і власний дім.
3. *Любов до Батьківщини та її захист.* Фрази «я нікому не віддам своє» і «свобода – все, що в мене є» підкреслюють патріотичний мотив, любов і відданість своїй землі та готовність стояти до кінця.
4. *Віра в справедливість.* Мотив: «Хто забрав тепло – той холод відчує» – це віра у відплату, у те, що зло повертається.
5. *Надія на мир («я чекатиму тишу»).* Попри холод, герой зберігає віру, що тиша (мир) повернеться.

Отже, тема – незламність, свобода, внутрішній опір і надія попри біль і холод війни.

2. Структура розповіді.

Пісня має чітку драматургію, що вибудовується від болю та холоду – до утвердження сили, свободи й надії.

1. *Куплет 1 (експозиція, створення конфлікту)* вводить слухача в емоційний стан героя, показує масштаб пережитого болю: розбиті мрії; поранена душа;

пережиті удари («ламали крила», «стріляли в душу»); попри це, зберігається надія і внутрішня сила.

2. *Перехід (демонстрація внутрішньої стійкості)*. Ключовий мотив: герой не віддасть свого – ні дому, ні свободи, ні землі (емоційний «міст» до приспіву).

3. *Приспів (кульмінація емоцій)*. Головний образ – холод у домі, але попри холод, герой не залишить дім; чекатиме тиші; вірить, що небеса бачать усе; справедливість повернеться. Функція приспіву – фіксація центральної метафори пісні – холод як виклик, але не поразка.

4. *Куплет 2 (розвиток ідеї, посилення смислу)*. Ідейні лінії загострюються: не страшно, бо «зграя» – образ спільноти, народу – єдина; ворог не здолає; бажання, щоб холод був «у мене в останнє» – надія на завершення страждань. Функція другого куплету – поглиблення патріотичної та особистої стійкості, розширення досвіду від «я» до «ми».

5. *Перехід, у якому повторюється ключова формула незламності й захисту свободи*.

6. *Повторний приспів з вигуками «Холодно!» (фінальна кульмінація)*. Завершення на сильному емоційному акценті, де слово «холодно» звучить як крик, але не як капітуляція. Функцією повторного приспіву є підкреслення драматизму переживань і водночас непохитності.

3. Поетичні та художні образи.

Центральна метафора пісні – «Холодно, в домі моєму холодно» – символізує не лише фізичне похолодання, а й емоційне відчуження, втрату тепла, насильство, війни, чужинське вторгнення. Холод – це випробування для героя, символ душевної кризи та зовнішньої небезпеки. «Стріляли в душу, ламали крила» – метафори психологічного та морального болю. «Стріляли в душу» передає поранення від зрад чи втрат. «Ламали крила» символізує обмеження свободи, знищення мрій та потенціалу.

«Свобода – все що в мене є» – символ внутрішньої цінності, яку герой оберігає понад усе. «Під небом синім ходимо» – символ надії, духовної підтримки, зв'язку з природою та небом; небо «бачить і чує» – символ вищої

справедливості і захисту. «Хто забрав тепло, той холод відчує» – символ морального закону та справедливості: зло повертається до того, хто його чинить.

Рефрен «Холодно...» і повтори приспіву створюють ритмічну стійкість та підкреслюють емоційну напругу. Повторення слів «є, є, є...», «Все одно, все одно» посилює настирливість внутрішнього голосу, рішучість та стійкість героя.

«Розбиті мрії» і «Живе надія» – контраст між стражданням і вірою, символ внутрішньої боротьби. «Холодно» vs «Чекатиму тишу» – образ емоційного та фізичного холоду протиставляється надії на мир і спокій.

Персоніфікація: Небо «бачить і чує» – наділяє природний образ людською здатністю співпереживати та спостерігати. Персоніфікація підкреслює, що світ не байдужий до страждань, є вищий моральний суд.

Enimeti «Сумні очі», «лютий холод» – передають емоційний стан героя та інтенсивність зовнішніх випробувань. Підсилюють драматизм і створюють атмосферу тривоги та внутрішнього протистояння.

Лексика війни та боротьби: «Стріляли», «ворог», «згря», «біда» – створюють конфліктну семантику та зміщують основний сенс пісні з ліричного на патріотичний/героїчний рівень.

4. Настрій, жанр, стиль, характеристика виконання.

Пісня поєднує меланхолійний, драматичний і патріотично-оборонний настрій. Основні емоції: холод, самотність, біль від втрат; рішучість, стійкість і незламність; надія та віра у справедливість.

Музика й текст створюють емоційне напруження, що змінюється від смутку до впевненості та духовної сили.

Пісня належить до жанру сучасної української естрадної лірики з елементами патріотичного послання. Можна визначити поєднання: лірична пісня – через розкриття внутрішніх переживань героя; патріотична/героїчна пісня – через мотив захисту свободи та духовної стійкості.

Музичний стиль пісні: поп/софт-рок, з емоційно насиченою мелодією, що підкреслює драматизм. *Поетичний стиль:* сучасна лірика з метафорами, епітетами, повтореннями для посилення емоційного ефекту.

Використання ритмічних повторів, рефренів, вигуків («Холодно! Холодно!») створює ефект емоційного нагнітання.

Характер виконання емоційний, напружений, з виразними паузами для передачі драматизму. Динаміка розвивається від тихого ліричного звучання куплетів до емоційно потужного приспіву. Під час виконання характер голосу – сильний, рішучий, з нотками суму і внутрішньої сили. Важливо передати емоційне й духовне протистояння героя, його незламність та патріотичний стержень.

5. Музичний аналіз.

Мелодія пісні лірична, але драматична, з плавними переходами між куплетами і приспівом. Куплети мають спокійний, розмірений рух, підкреслюючи внутрішній біль і сум ліричного героя. Приспиви контрастні: збільшення вокальної динаміки, інтенсивні підйоми та повтори слів («Холодно!») створюють кульмінаційний ефект. Використовується висхідно-низхідна мелодична лінія, що відображає боротьбу героя між сумом і рішучістю.

Тональність пісні мінорна, що підсилює емоційний драматизм і символізує холод, біль та внутрішню боротьбу. Мінор з дисонансами створює атмосферу тривоги та болю. Гармонічні переходи в куплетах є достатньо простими, але ефективними, що надає мелодії відчуття суму і стійкості. Приспів має потужну гармонійну підкресленість, створюючи відчуття рішучості та піднесення.

Куплети мають повільний/середній темп, що дозволяє розкрити емоційний зміст тексту. Приспів і повтори слів «Холодно!» підсилюються ритмічним нагнітанням, підкреслюючи драматичну кульмінацію. Використовується ритмічна повторюваність, що створює ефект напруженості та стійкості.

Куплети характеризуються приглушеною, стриманою динамікою, що передає сум і внутрішню напруженість. У приспівих та фінальних вигуках відбувається підйом динаміки, що відображає стійкість, силу та готовність протистояти випробуванням. Динаміка повторює емоційний «аркуш» пісні: від смутку – до рішучості і до надії.

У виконанні використовується сучасне естрадне аранжування: синтезатори, електрогітара, ударні, бас. Інструменти підкреслюють атмосферу холоду, війни та внутрішньої боротьби, створюючи глибокий емоційний фон для вокалу. Вступні партії музики та фон під куплетами підтримують меланхолійний настрій, а приспів – енергетичний підйом і драматичність.

Вокал емоційний, драматичний, з виразною інтонаційною грою. Використання репетиційного повтору слів («є, є, є», «Холодно!») додає музичної експресії і підкреслює центральну тему. Фразування та динамічні контрасти передають внутрішню боротьбу, силу та рішучість героя.

Голос Приходько – напружений, з надривом створює сильний емоційний ефект.

6. Засоби вираження любові до України.

Слова-підкреслення свободи: «Свобода — все що в мене є», «Я нікому не віддам своє». Вони символізують любов до рідної землі та готовність її захищати. Образи боротьби та опору: «Стріляли в душу», «Ніякий ворог не злякає мою, твою зграю» вказують на єдність народу та рішучість відстоювати незалежність.

«Холодно в домі» – символ фізичних і духовних випробувань України під час війни. «Хто забрав тепло, той холод відчує» – метафора справедливості та захисту рідної землі, відплати за агресію. Метафори показують любов через турботу, захист і відданість країні, а не лише через емоційне зітхання.

«Під небом синім ходимо» – символ України, символ неба над рідною землею, спільності народу. «Дім» – метафора Батьківщини, що потребує захисту. «Згряя» – символ об'єднання, колективної сили українців у боротьбі.

Повтор слів «Холодно» та «Все одно, все одно» – підкреслює стійкість і незламність духу, любов через готовність страждати за Батьківщину. Ці повтори створюють емоційний ефект патріотичної стійкості.

Емоційний, рішучий вокал передає гордість, стійкість і готовність захищати рідну землю. Драматичний ритм і мінорна тональність підкреслюють трагізм і героїчний характер переживань.

Пісня виражає любов до України через поєднання особистого і колективного досвіду: особистий біль героя символізує страждання людей; патріотична рішучість – символ духовної незламності нації.

Таким чином, любов до України у пісні проявляється не як абстрактне почуття, а через захист свободи, єдність народу, готовність протистояти ворогу, віру у справедливість і майбутній мир. Пісня поєднує ліричні та патріотичні засоби для створення емоційного патріотичного послання. Через біль і страждання передається глибока любов – «холодно», бо Батьківщина в небезпеці. Надрив у голосі символізує емоційну правду воєнного часу. Музичні дисонанси й мінорність стають художнім кодом переживання трагедії народу.

5. «Вільні люди» (муз. Сергій Танчинець та Олексій Бережний, сл. Сергій Танчинець, О. Ходачук)

1. Історія створення пісні.

Пісня «Вільні люди» у виконанні гурту «БЕЗ ОБМЕЖЕНЬ» стала символом боротьби українців за свободу та незалежність під час повномасштабного вторгнення росії. Хоча точна дата створення та деталі історії пісні відсутні, відомо, що музиканти часто присвячують свої твори актуальним подіям, а текст «Вільні люди» відгукується на боротьбу українського народу за свободу.

Пісня і кліп «Вільні люди» були презентовані 19 листопада 2021 року і вийшли як титульний трек альбому, який називається також «Вільні люди». [20]. Пісню випущено до Дня Гідності та Свободи, як маніфест вільних людей, і кліп містить відео-/фото-хроніки значущих людей та подій української історії за 31 рік незалежності [27].

2. Основна тема твору.

Пісня присвячена боротьбі українців за незалежність і свободу. Мета пісні – висловити повагу до українців, які боролися і борються за незалежність, волю, і заявити про внутрішню свободу як ключову людську цінність [2]. Головна ідея твору – утвердження свободи як ключової цінності українського народу. У пісні підкреслюється, що українці – це народ, який має внутрішню силу, гідність і непохитне прагнення жити у вільній, незалежній країні. Свобода подається не лише як політичний стан, а як стан духу, здатність чинити опір, зберігати свою ідентичність, культуру, мову та національну гідність.

Тема пісні підкреслює непокору і стійкість перед труднощами, готовність боронити власну землю та цінності, випромінює оптимістичний, надихаючий настрій, який формує почуття єдності, виражає повагу до героїв, які відстоюють свободу країни.

3. Структура розповіді.

У вступі (першому куплеті): звернення – «Знаєш як, плисти на течію? / Серед нас, немає приречених» розуміється як заклик не здаватися, віра у себе, у те, що навіть якщо обставини сильні, все ще є шанс змінити долю [27].

Приспів: «Вільні люди! Так було! Так буде!» – тут акцент робиться на сталій ідеї, що свобода – це не просто тимчасове явище, а те, що було завжди і має бути [27].

Далі: звернення, що навіть в найскладніших обставинах («І найнедобрий час дає нам зараз доля»), люди не здаються, бо «Ніщо не спинить нас», «Найбільша цінність – воля» [27].

Смислове наростання відбувається від куплету до наступного куплету з кульмінацією в останньому куплеті. «Ніщо не спинить нас! Найбільша цінність – воля!» – звучить як девіз, впевнено і сміливо.

4. Поетичні та художні образи.

У тексті *свобода* постає не просто як політичне поняття, а як особистісна риса, що живе всередині людини. Вона зображена через метафори світла, руху, вибору. Такий образ підкреслює, що свободу неможливо відібрати силою – вона відчувається людиною на рівні духу.

Ключові слова: «свобода», «вільні люди», «Україна» – прямі та чіткі гасла. У пісні течія використовується як образ обставин, життєвого напрямку, до якого може тягнути, або в якому людина може загубитись. Та тут наголошується, що не всі приречені, що можна співпливати не просто течією. Вихор, «станеш на виході» – образ труднощів, але також надії на вихід, на зміни [27].

Образ народу як єдиної сили. Люди – як символ незламності. Українці зображені як спільнота, що здатна діяти разом, долати труднощі та відстоювати гідність. Воля, «вільні люди» – ключовий символ, повторюваний як заклик і як констатація. Люди – як символ незламності. Ключові слова: «свобода», «вільні люди», «Україна» – прямі та чіткі гасла. Цей узагальнений образ народу часто підсилюється колективними займенниками («ми», «усі»), які створюють відчуття єднання.

Образ боротьби та спротиву. У пісні звучить мотив боротьби – не агресивної, а боротьби за право бути собою. Це може передаватися через динамічні дієслова, образи руху, дороги, стійкості. Боротьба постає як шлях до збереження свободи та ідентичності.

Образ України як духовного простору. Україна подається не лише географічно, а як рідна земля, символ дому, культури, історії. Цей образ часто має емоційно-піднесений характер і виступає місцем, заради якого варто зберігати свободу й гідність.

Образ світла та надії. Світло в пісні – символ правди, оновлення, внутрішньої сили та майбутнього. Образи світла, ясного неба, світанку або руху вперед формують оптимістичний настрій і передають віру в перемогу та свободу.

Образ дороги / шляху. Шлях у пісні може символізувати рух до свободи, до власної мети, до майбутнього. Це один із традиційних образів української патріотичної лірики, який створює динаміку й відчуття незворотності змін.

Образ сильного, незламного героя. Цей образ часто узагальнений – це вільна людина, яка знає, ким вона є, в чому її сила, і не відступає. Герой поданий не як окрема особа, а як символ кожного українця, здатного діяти відповідально та сміливо.

Символіка голосу та пісні. Пісня або голос у тексті може символізувати правду, свободу слова, національну пам'ять. Голос вільної людини – це голос утвердження ідентичності.

5. Настрій, жанр, стиль, характер виконання.

Пісня передає відчуття внутрішньої сили та віри в себе, підкреслює гідність і свободу людини. Тому настрої твору можна охарактеризувати як піднесений і натхненний. Незважаючи на теми боротьби й випробувань, композиція наповнена вірою в людей і силу волі, у краще майбутнє та перемогу, тому настрої пісні оптимістичний. Разом із тим, пісня має мобілізуючий та патріотичний настрій, оскільки музичні та поетичні засоби створюють емоцію готовності діяти, об'єднуватися, підтримувати одне одного, пісня пронизана любов'ю до рідної землі, гордістю за свій народ, утвердженням національної ідентичності.

«Вільні люди» – патріотична пісня. Патріотична лірика спрямована на утвердження свободи, сили духу та єдності українського народу. Одночасно це естрадна (поп-рок або поп) композиція із відчутним емоційним підйомом, з характером маніфесту. У кліпі і в альбомі змішуються елементи різного настрою – є сила, драйв, але також ліричні моменти [2].

Музичне оформлення пісні тяжіє до сучасної естрадної музики: чіткий ритм, енергетичний темп, мелодійність, використання сучасних інструментальних аранжувань. Залежно від конкретного виконання пісня може мати елементи: поп-року, фолк-естради, соціально-протестної пісні. За змістом пісня близька до жанру громадянської (соціально спрямованої) поезії, у якій домінують теми свободи, гідності, національної самосвідомості.

Характер виконання пісні «Вільні люди»: енергійний та рішучий. Виконання відзначається внутрішньою силою, активністю та впевненістю; піднесено-патріотичний. У голосі та інтонації відчувається гордість, емоційне піднесення, ціннісне ставлення до України. Характер виконання підкреслює важливість свободи, національної єдності, сили духу; закличний. Приспиви та кульмінаційні фрази звучать як звернення до слухачів, що створює ефект об'єднання, спонукає до дії та єдності. Відчутна інтонація звертання, зверхтекстове «ми»; щирий та емоційно відкритий. Виконання не має надмірного пафосу – воно шире, людяно-емоційне. У голосі відчувається особиста залученість виконавця, що створює довіру та емоційне співпереживання;

Виконання пісні фронтменом Сергієм Танчинцем з характерною енергетикою, чіткою артикуляцією дозволяє почути послання. Є підсилення мелодійного, патріотичного характеру через аранжування [2].

6. Музичний аналіз.

1. *Ладо-гармонічні особливості.* Пісня побудована у мінорному ладі. Застосування стійких гармонійних функцій створює відчуття впевненості, стабільності та внутрішньої сили.

2. *Мелодичні особливості.* Мелодія маршово-пісенна. У заспіві поступеневий розвиток створює більш наспівний характер. У приспіві мелодія стає ширшою та більш піднесеною, що створює відчуття сили й рішучості, підкреслює ключове слово «вільні», а також створює кульмінаційний ефект. Мелодичні фрази мають дугу розвитку – від тихішого, спокійнішого початку до емоційного завершення.

3. *Ритмічні та темпові характеристики.* Темп пісні – помірно швидкий або швидкий, що створює динаміку та рух уперед. Ритм активний, чіткий, з виразними акцентами, які підсилюють закличний характер тексту. Використання синкоп, ударних акцентів на сильних долях підкреслює енергійність і внутрішню мобілізацію твору.

4. *Форма твору.* Структура побудована за класичною моделлю сучасної пісні: Куплет – Приспів – Куплет – Приспів – Програш – Кода (варіативно). Куплети мають більш оповідний характер, тоді як приспиви – кульмінаційні, емоційно насичені.

5. *Теситура та вокальні особливості.* Вокальна партія розташована у середньому та середньо-високому регістрі, що дозволяє передати силу й емоційність без надмірного напруження. Виконання вимагає чіткої дикції, рівного дихання та контрольованої динаміки, особливо в кульмінаційних моментах.

6. *Динамічний розвиток.* Пісня має чітко виражений динамічний контраст: спокійніші куплети – емоційно напружені приспиви. Збільшення гучності, густоти інструментовки і тембрового насичення в приспіві створює кульмінацію й підсилює закличність.

Виразність і художня спрямованість. Музична мова підкреслює ключову ідею твору: свободу, гідність і незламність. Інтонаційні формули співзвучні з українською естрадною патріотичною традицією – чіткість, енергія, відкритість.

7. Засоби вираження почуття любові до України.

У пісні поєднання рок-стилістики з патріотичною лірикою створює ефект мобілізації. Чіткий ритм і гучне звучання формують «колективне відчуття єдності». Це не інтимна сповідь, а гімн єднання й сили народу.

Пісня «Вільні люди» стала своєрідним гімном духу – нагадуванням про те, що свобода – це не лише правовий або політичний статус, а щось, що тримається в серцях людей [2].

Символ незалежності та історичної пам'яті: кліп підкреслює спадкоємність поколінь, згадує героїв, діячів, події – те, що творило і творить Україну. Це важливо в контексті історичних викликів та сучасної боротьби [2]. Емоційний резонанс з аудиторією: особливо актуально в період, коли країна переживає виклики – війна, внутрішня та зовнішня загроза, питання ідентичності. Пісня дає відчуття спільності, мобілізує, надихає [26].

Серед засобів вираження любові до України в пісні «Вільні люди» виділяємо наступні:

1. Поетичні засоби. *Метафори:* Україна подається як мати, рідний дім, земля, джерело сили. Свобода метафорично змальовується як світло, дорога, небо. *Епітети:* «вільні люди», «рідна земля», «вільна країна», «сильний народ» – емоційно підсилюють зміст і формують позитивний образ Батьківщини. *Символи:* світло – символ надії й правди; дорога / шлях – символ руху України до майбутнього; пісня / голос – символ свободи слова, національної пам'яті; народ / ми – символ єдності та стійкості. *Повтори:* повтор ключових слів («вільні», «ми», «Україна») підсилює емоційний вплив, створює закличність.

2. Музичні засоби. *Підсилення динаміки в приспіві:* показує емоційний підйом, кульмінацію любові до Батьківщини. *Акцентований ритм:* створює відчуття рішучості та сили, що пов'язано з готовністю захищати країну. *Темброве забарвлення:* поєднання гітар, ударних та синтезаторів формує сучасне, енергійне звучання, що асоціюється з живою, молодого й сильною Україною.

3. Виконавські засоби. *Інтонаційна щирість:* виконавець передає любов до Батьківщини через відкриту, емоційно насичену манеру співу. *Закличний характер виконання:* нагадує звернення до слухачів, створює атмосферу спільності («ми разом»). *Акценти на ключових словах:* підкреслюють емоційно важливі поняття: Україна, свобода, народ, вільні.

4. Ідейно-змістові засоби. *Тема свободи й гідності:* любов до Батьківщини проявляється через утвердження свободи, права на незалежність, національної самоповаги. *Підкреслення єдності народу:* образ «ми» як спільноти, яка разом долає труднощі, формує емоцію взаємопідтримки та любові до своєї землі. *Ціннісні акценти:* слова і фрази, що підкреслюють гордість за свою країну, історію, культуру.

5. Образні засоби. *Образ рідної землі:* Україна змальовується як простір любові, дому, сили. *Образ героя / вільної людини:* герой пісні – символ кожного українця, який діє заради Батьківщини. *Образ майбутнього:* Україна зображена як держава, що рухається вперед, незважаючи на випробування.

6.«Долиною» (слова і музика Ілларія)

1. Історія створення пісні.

Пісня «Долиною» – одна з найвідоміших композицій української співачки Ілларії (Катерини Бужинської – сценічне ім'я ILLARIA), створена як авторська інтерпретація української етнічної музичної традиції та сучасних етно-поп елементів.

Пісня з'явилася у період активного творчого пошуку Ілларії, коли вона працювала над поєднанням: українського фольклору, автентичних інтонацій, сучасних електронних аранжувань та world music. «Долиною» увійшла до її репертуару як композиція, у якій поєднані традиційні образи українських народних пісень (стежка, долина, рух, пошук себе) із новим мелодичним баченням.

За інтерв'ю співачки, її творчість спрямована на відродження української ідентичності, переосмислення народної пісенної семантики у сучасному ключі. «Долиною» – одна з таких робіт: вона виросла з прагнення показати, що фольклор може звучати сучасно, емоційно та актуально для молоді аудиторії.

Ілларія часто наголошує, що пише музику, яка «донизу пов'язана з корінням, а догори тягнеться до світла» – це повністю відображає характер пісні «Долиною». Пісня була представлена як сингл, а згодом увійшла до концертної програми виконавиці. У медіа її відзначали як композицію, що демонструє автентичний вокальний стиль Ілларії та її характерний мікс етніки й поп-стилістики.

Композиція стала однією з тих, що окреслили її стиль як етно-співачки з сучасним звучанням. Вона часто виконується на живих концертах, увійшла до списку популярних робіт артистки та сприяла зміцненню її іміджу як виконавиці української етно-музики. «Долиною» народилася в синтезі таких складових: етнічна основа, інтонації традиційного багатоголосся, автентичні ладові структури, образність, властива народній поезії. Авторка писала текст і музику одночасно, створюючи композицію як єдиний художній образ.

2. Основна тема твору.

Головною темою пісні «Долиною» є шлях людини до внутрішньої свободи, гармонії та світла через подолання життєвих випробувань. У центрі – образ мандрівки («долиною»), який символізує духовний рух, пошук істини, оновлення, самопізнання та віднайдення власної сили. Природа виступає співучасником цього шляху: вона віддзеркалює емоційний стан ліричного героя, гармонізує його та надихає.

3. Структура розповіді.

Пісня має послідовну лірико-епічну структуру, де кожна частина вибудовує образ мандрівки та внутрішнього руху героя. Початкові рядки (вступний образ – експозиція) вводять у простір мандрівки – долину, яка постає як символ життєвого шляху. Тут створюється атмосфера дороги, руху, природної легкості й водночас очікування змін.

Далі відбувається розгортання подій (основна частина). У центральних фрагментах герой рухається долиною, осмислює свій стан, відчуває єдність з природою, проходить внутрішні зрушення. Це частина, де підкреслено емоційно-духовний процес: мандрівка стає не фізичною, а символічною.

Кульмінаційний емоційний момент – у приспіві, де знаходиться найбільш повторюваний елемент – максимально виражена головна ідея – прагнення до свободи, оновлення, світла. Тут музика й текст найсильніше підкреслюють піднесення, рух уперед.

Підсумок і розв'язка – заключні рядки, які повертають слухача до початкового образу шляху, але вже з новим змістом: герой ніби проходить певний етап і виходить із пісні оновленим, сильнішим, наповненим світлом. Це формує завершений цикл: дорога – усвідомлення – піднесення – оновлення.

4. Поетичні та художні образи.

Пісня «Долиною» побудована на багатій символіці природи, образах шляху та внутрішнього руху, які створюють глибокий філософський зміст.

Образ долини – центральний художній образ, що символізує життєвий шлях, рух крізь події та випробування. Долина виступає не лише природним ландшафтом, а й простором внутрішнього очищення та трансформації. Долина асоціюється з дорогою життя, простором пошуку.

Образ дороги / мандрівки виступає символом постійної динаміки, життєвого розвитку. Герой не стоїть на місці – він іде, рухається, шукає гармонію. Дорога символізує процес самопізнання. Символ дороги як життєвого шляху, долі України.

Образ світла репрезентує надію, оновлення, духовне піднесення. Світло протиставляється тіні, труднощам, невизначеності. Світло символізує прагнення до правди й внутрішньої сили.

Образ природи як співучасника. У пісні природа не є фоном – вона «говорить» зі слухачем: долина, вітер, простір, рух повітря, відчуття відкритого горизонту. Образ природи як співучасника заключає у собі такий смисл: гармонія людини з природою, її підтримка в момент пошуку.

Образ ліричного героя. У пісні герой постає в русі, у стані емоційного оновлення. Це людина, яка переживає внутрішній злам, але йде вперед.

Відбувається внутрішня мандрівка, завдяки якій герой набуває духовної зрілості. Козак, який йде долиною – традиційний образ воїна-захисника.

Образ піднесення / полегшення. У приспівних рядках (найемоційніших) з'являється образ: легкості, польоту, розкриття, що пов'язано з досягненням внутрішньої свободи.

Образ циклічності шляху. Повторюваність мотивів руху й природи формує відчуття вічного повернення до себе, циклу життя, що означає розвиток як безперервний процес.

Таким чином, поетичні та художні образи пісні «Долиною» створюють цілісний світ, де природа, шлях і світло постають як ключові символи духовного зростання. Система образів відображає внутрішню мандрівку людини, її прагнення до гармонії та відновлення.

5. Настрій, жанр, стиль, характер виконання.

Пісня має лірико-піднесений, світлий, але водночас заглиблений настрій. У ній поєднуються: спокійна медитативність (через образ мандрівки), легкість і свобода (через мелодичні злети), внутрішнє піднесення (через кульмінаційні моменти). Загальний емоційний тон – натхненний, чистий, прозорий, з відчуттям руху вперед та духовного зростання.

Пісня «Долиною» належить до жанру: сучасна українська етно-пісня (у поєднанні з елементами поп- та world music). Це авторська композиція, але побудована на основі: фольклорних інтонацій, народнопісенної образності, мелодики, характерної для українських ліричних пісень. Вона не є стилізацією народної пісні, але має виразний етнічний фундамент.

Пісня «Долиною» виконана у сучасному етно-стилі, який поєднує елементи: етно-поп (ethno-pop) як провідний стиль композиції; поєднання фольклорних інтонацій із сучасною поп-музичною структурою; легка електронна аранжировка, ритмічна м'якість, плавні фактури; української етнічної вокальної традиції: природний, світлий тембр; використання інтонацій і розспівності, притаманних народнопісенній манері; акцент на чистоті голосу та мелодичності; World music: легка стилізація під глобальну

етнічну естетику; звучання, що поєднує національну основу з універсальною музичною мовою.

Таким чином, стиль пісні «Долиною» – це сучасний етно-поп із виразним українським фольклорним корінням, м'якою рор-аранжировкою та етно-вокальною манерою виконання.

6. Музичний аналіз.

Мелодія пісні побудована на архаїчних інтонаціях українського фольклору (поступові рухи, тяглі мелізми, характерні для коломийкових і протяжних наспівів). Для гармонії характерна сучасна поп-обробка з електронними елементами, але зберігається народна ладовість (дорійський та міксолідійський лади). Ритм урочистий, із відчуттям ходи – «долиною йде козак». Виконання: Ілларія поєднує академічний і народний вокал, що створює відчуття духовної глибини.

7. Засоби вираження любові до України.

Попри відсутність прямого патріотичного декларування, пісня «Долиною» має глибокий етнокультурний зміст, через який тонко виражається любов до України. Це характерно для сучасної етно-музики, де національна ідентичність передана не лозунгами, а художніми засобами.

Поєднання фольклорних інтонацій з сучасними аранжуваннями – міст між минулим і сучасністю. Ліричний образ козака персоніфікує силу й відданість Батьківщині. Виконавська манера підкреслює патріотичний пафос через національну музичну традицію.

У творі використані образи, що властиві українському фольклору: шлях, долина, вітер, простір, рух природи, природні символи, що є частиною української поетичної традиції. Ці образи створюють національно марковану картину світу, у якій українська природа постає як духовний ландшафт героя.

Виконання Ілларії засноване на: м'якому природному тембрі, розспівності, характерній для українських народних пісень, світлій манері подачі тексту. Це вкорінює пісню у вітчизняну музичну спадщину, що саме по собі є виявом любові до української культури.

Мелодика побудована на використанні фольклорної інтонаційності: ладових зворотів, притаманних українським ліричним пісням, плавності лінії, світлості звучання. Фольклорна інтонаційність завжди викликає у слухача відчуття рідного, пов'язане з культурною пам'яттю.

Образ долини, українського краєвиду, – це не абстрактний простір, а типовий образ українського ландшафту. Мандрівка цим простором стає алегорією життєвого шляху українця, його духовного пошуку й стійкості. Таким чином, краса рідної землі постає як джерело сили, любові та натхнення.

У пісні передано духовність і світлий тон як риси української ліричної традиції. Українська пісенність завжди відзначається: ніжністю, внутрішнім світлом, емоційною щирістю. Пісня «Долиною» повністю продовжує цю традицію, що є формою естетичного патріотизму, любові до української пісенної культури.

Таким чином, любов до України в пісні «Долиною» виражена не прямими словами, а через етнічну образність, національну символіку, фольклорну інтонаційність, стиль виконання та шанобливе ставлення до української традиції. Це витончений, художньо-естетичний спосіб показати свою культуру, що формує емоційне відчуття причетності до рідної землі.

7. «Грушечка»

(українська народна пісня, обробка Леонід Ященко)

1. Історія створення пісні.

Пісня «Грушечка» належить до українського народного фольклору. Точна дата виникнення невідома, але зазвичай такі пісні формувалися у XIX – початку XX століття як частина традиційного побутового та обрядового фольклору. Народні пісні виконувалися усно, їх мелодії і тексти передавалися від покоління до покоління.

Леонід Ященко, відомий український композитор і фольклорист, зробив аранжування та обробку пісні для хорового виконання, зберігши мелодію та ритмічні особливості народного варіанту.

Пісня є частиною етнографічної спадщини України, що відображає сільське життя, побутові мотиви та любовну тематику.

2. Основна тема твору.

Основна тема – любов та романтичні переживання молодої дівчини. Пісня передає меланхолійний і легкий смуток дівчини, яка чекає на кохання і журиться через його відсутність.

Разом з темою можна визначити й інші мотиви: природа як фон почуттів: «Ой, у полі грушечка / Верхом кучерявиться» – дерево і туман створюють поетичну атмосферу; проблеми кохання і віку: дівчина не бажає старого, а молодий «морочиться» – символ невизначеності у стосунках; ритуальні або обрядові елементи: багато народних пісень мають повторювані рефрени («Гей та гей»), що полегшує спів і підкреслює ритм.

Отже, основна тема – народна любовна лірика, поєднана з образом природи та легким смутком молодої дівчини. Навіть якщо пісня насамперед лірична, її народні мотиви і образи можна розглядати як прояв любові до рідної землі та культурної спадщини.

3. Структура розповіді.

1. В експозиції природа виступає символом рідної землі, її краси та гармонії («Ой, у полі грушечка / Верхом кучерявиться»). Народна пісня одразу вводить слухача у атмосферу українського села, підкреслюючи любов до рідного краю через детальні образи природи.

2. Розкриття душевного стану дівчини (зав'язка). У пісні відображається емоційний стан молодої дівчини – легка журба через відсутність кохання («А з-під тої грушечки / Все туман качається»). Символічно підкреслюється злиття людини і природи, що є традиційним для української культури та демонструє цінність рідної землі як простору для життя і почуттів.

3. Конфлікт або емоційна проблема (розвиток). Центральний конфлікт – пошук кохання та взаємності, який відображає традиційні цінності української молоді («А дівчина журиться / Бо ні з ким не любиться»). Через особисту історію передається цінність української культури і традицій у стосунках.

4. Соціально-побутові мотиви (доповнення конфлікту). Показується вибір і відповідальність молодих людей, важливість свідомого ставлення до життя («Старого не хочеться / Молодий морочиться»). Вказується на життєві правила і моральні цінності українського народу, що є частиною культурної любові до своєї країни.

5. Рефрен і повторювані мотиви (кульмінація). Рефрен створює ритмічну єдність, підкреслює народний характер пісні і об'єднує слухачів у спільному переживанні («Гей та гей»). Сам по собі ритм і стиль виконання – патріотичний знак збереження фольклорної спадщини України.

Завершення (розв'язка).

Пісня завершується повтором початкового образу грушечки. Показується циклічність життя та непорушність традицій, які передаються через покоління. Любов до України проявляється через любов до рідного краю, його природи, культури та народних традицій.

Таким чином, хоча «Грушечка» є ліричною народною піснею про кохання, її структура і образи виявляють любов до України через: увагу до природи рідного краю; збереження культурних і побутових традицій; фольклорну єдність і народну пам'ять; моральні та соціальні цінності, що формують українську ідентичність.

4. Поетичні та художні образи.

Поетичними образами у пісні «Грушечка» є:

1. *Образ природи.* Грушечка – символ рідної землі, краси української природи та простоти сільського життя. Природа передає спокій і гармонію, що є частиною культурної ідентичності України («Ой, у полі грушечка / Верхом кучерявиться, «Все туман качається»). Туман додає ліричності

загадковості, підкреслює емоційний стан дівчини, водночас символізуючи мистецтво народного світосприйняття.

2. *Ліричний образ дівчини.* Дівчина – центральний персонаж, її переживання відображають труднощі пошуку кохання і моральні цінності. «А дівчина журиться / Бо ні з ким не любиться» – образ журби, невизначеності, але водночас чистоти почуттів. Дівчина як символ молодості та майбутнього України, що зберігає традиції і цінності.

3. *Символи народного побуту та моралі.* Символ вибору і соціальних норм: важливість мудрості, свідомості, відданості («Старого не хочеться / Молодий морочиться»). Через ці образи показується культура українського народу та любов до рідної землі через збереження традицій.

4. *Рефрен і повтори.* Художній прийом, характерний для народних пісень («Гей та гей»). Використовується для ритмічного об'єднання слухачів, створює атмосферу єдності та спільного переживання. Є символом збереження народної культури і національної ідентичності.

5. *Метафори та художні прийоми.* Природа як метафора емоцій: туман, грушечка – не лише пейзаж, а дзеркало внутрішнього світу ліричної героїні. Повторюваність рядків і рефренів – художній засіб нагадування про циклічність життя і непорушність традицій, що формують культурну спадщину України.

6. *Патріотичний контекст через образи.* Навіть у ліричній сюжетній лінії пісні про кохання любов до України проявляється через: увагу до рідної природи; повагу до народних традицій; передання емоцій і моральних цінностей через покоління; збереження фольклорного стилю в музичній та поетичній формі.

Таким чином, поетичні та художні образи пісні «Грушечка» поєднують ліричну любовну тему з відтворенням української природи, побуту та культурної спадщини. Через природу, персонажів і народні прийоми пісня передає любов до України як до рідного краю та джерела національної ідентичності.

5. Настрій, жанр, стиль, характеристика виконання.

Пісня має лірично-меланхолійний, легкий сумний настрій, який передає журбу дівчини через відсутність кохання. Водночас присутній легкий гумор і грайливість у рядках про «старого не хочеться, молодий морочиться». Народні елементи створюють почуття єдності з рідною землею і культурною спадщиною України.

Пісня належить до жанру української народної побутової пісні з елементами лірики кохання. Через обробку Л. Ященка пісня також підходить для хорового або концертного виконання, що надає їй естрадно-фольклорного звучання.

Музичний стиль пісні «Грушечка»: народна мелодія з легким обробним акомпанементом зберігає ритм і мотиви українського фольклору. Поетичний стиль: простий, образний, з використанням повторів і рефренів («Гей та гей»), характерних для українських народних пісень. Художній стиль: поєднання побутової лірики і символічного відтворення природи, що підкреслює національну ідентичність.

Вокальний стиль виконання має бути: емоційно виразний, спокійний і ліричний, з легким акцентом на народну манеру співу. Динаміка: рівномірна, плавна, без різких контрастів, підкреслює мелодійність і меланхолійність.

Мета виконання: передати емоційний стан героїні і красу української природи, одночасно зберігаючи традиційний народний характер пісні.

Ритмічні повтори («Гей та гей») створюють ефект об'єднання слухачів і музичної єдності, що також можна розцінювати як елемент народного патріотизму через збереження фольклору.

Таким чином, настрій, жанр, стиль і характер виконання пісні «Грушечка» поєднують ліричну меланхолію з народним колоритом, що передає любов до України через збереження природи, культурних традицій та музично-фольклорного стилю.

6. Музичний аналіз.

Пісня побудована на діатонічній ладовій системі, типовій для українського фольклору. Інтонації характерні для побутових і протяжних пісень Західної та Центральної України – плавні, співучі, з опорою на природну вокальність.

Мелодія рухається невеликими інтервалами (секундами), що характерно для народних пісень, які традиційно виконувалися без інструментального супроводу. Переважає низхідна мелодична лінія, яка підсилює ліричний, дещо журливий настрій. У приспівних місцях («Гей та гей») мелодія стає дещо піднесенішою, що вносить ритмічну і емоційну живість.

Ритм рівномірний, колисковий, плавний. Ритмічна структура проста і природна, наближена до розмовного фольклорного ритму. Часто використовується дводольний або тридольний метр, залежно від обробки. У пісні відсутні складні синкопи – це типово для народного стилю, що забезпечує легкість виконання та доступність колективного співу.

Форма строфічна, традиційна: куплетна будова з повторюваним рефреном. Кожна строфа містить: опис природи (пейзаж); емоційний стан дівчини; розширений побутовий або ліричний коментар.

Повтор рефрену «Гей та гей» виступає об'єднуючим музичним мотивом та надає твору завершеності.

У народному первісному варіанті – одноголосна фактура. В обробці Л. Ященка часто використовується: гомофонно-гармонічна фактура для хорових виконань; м'яке гармонічне підголосся, що збагачує звучання, але не руйнує народну простоту.

Темп зазвичай помірний, що відповідає ліричному змісту. Динаміка стримана, плавна, без різких акцентів – цим підкреслюється м'якість українського народного співу. У рефрені («Гей та гей») можливе легке динамічне зростання, яке створює емоційний підйом.

7. Мистецькі засоби вираження любові до України.

Хоча пісня «Грушечка» не має прямого патріотичного змісту, любов до України в ній виражається опосередковано – через фольклор, символи природи, образність та музичні засоби, що є характерною ознакою української народної культури.

1. Пейзажні образи як маркери рідної землі. Образи поля, грушечки, туману – це типові елементи українського сільського ландшафту. Природа в пісні не просто фон, а емоційний простір, у якому живе українська дівчина, і який символізує рідний край. Ці образи викликають відчуття затишку, впізнаваності, національної ідентичності.

2. Збереження традиційної народної поетики. Використання вигуків-рефренів «Гей та гей» – характерна риса українських народних пісень. Повтори, ритмічні формули, мелодичні звороти створюють відчуття автентичності, що є формою вшанування української культурної спадщини. У тексті немає штучності чи надмірної складності – природність мови підкреслює культурну близькість до народу.

3. Психологічний портрет української дівчини. Героїня пісні – образ української молоді дівчини, яка живе в гармонії з природою та своїм внутрішнім світом. Її чистота, щирість, делікатний смуток – це ознаки, які традиційно вважаються складовими національного характеру. Таким чином пісня зберігає етнопсихологічний образ української жінки, що також є формою любові до свого народу.

4. Любов як національна цінність. Хоч пісня говорить про особисті почуття, через них проявляються гуманність, чутливість і духовність, властиві українській душевності. У фольклорі любов – це не лише приватне почуття, а символ життя, відродження, зв'язку поколінь. Пісня продовжує цю традицію, утверджуючи цінність щирих людських стосунків, що є частиною моральної культури українського народу.

5. *Музична мова як носій національної ідентичності.* Ладова специфіка, мелодика і ритміка відтворюють звучання української народної музики. Така музична мова має впізнаваний колорит, що автоматично викликає асоціації з Україною, її культурою, традиціями. Використання традиційної вокальної манери – теплий, м'який тембр, природна подача, легато – підсилює зв'язок із народною традицією.

6. *Обробка Л. Яценка як акт збереження культури.* Сучасна обробка пісні – це форма збереження та актуалізації українського фольклору. Завдяки аранжуванню пісня звучить у концертах, хорових колективах, мистецьких заходах, що сприяє поширенню української культурної спадщини. Через це любов до України виражається не через слова, а через сам факт відродження та популяризації народної творчості.

Таким чином, у пісні «Грушечка» любов до України виражена не прямими словами, а через збереження фольклорних образів, народної поетики, традиційної музичної мови та емоційної чутливості українського характеру.

Це – приклад невербального, культурно-кодового патріотизму, властивого українському народному мистецтву.

8. Виконавські засоби.

Для виконання характерна народна манера співу: ясна дикція; природна вокальна подача; м'яке легато; округлі, теплі тембри; природна, ненав'язлива подача; чітка артикуляція, наближена до розмовної мови.

Спів здійснюється переважно легато, що відповідає протяжному, плавному мелодизму. Така вокальна манера характерна для українських ліричних пісень і сприяє створенню щирого, задушевного звучання.

Темп зазвичай помірний, близький до природного темпу мовлення. Властива вільність агогіки: невеликі уповільнення в кінці фраз; легкі агогічні хвилі, що надають співу органічності. Це створює відчуття невимушеності та живого народного виконання. Динаміка в пісні вирізняється стриманістю й плавністю.

У народній манері можливі: легкі мелізми, дрібні заспівні прикраси, інтонаційні ковзання між звуками. Орнаментика має бути ненав'язливою, природною – вона не домінує, а лише підкреслює національний стиль.

Текст вимовляється виразно, із збереженням усіх народних фонетичних особливостей (м'якість, дзвінкість, інтонаційна співучість).

Головний акцент – щирість і простота, властиві українським побутово-ліричним пісням. Обробка Л. Ященка додає твору концертної легкості, але не забирає автентичності.

Таким чином, виконавські засоби пісні «Грушечка» підкреслюють її ліричність, побутовий характер і глибоку фольклорну основу. Вони формують емоційну атмосферу твору і водночас сприяють збереженню української народної традиції у сучасному сценічному виконанні.

8. «Минає день, минає ніч»

(муз. Микола Мозговий, сл. Юрій Рибчинський)

Пісня «Минає день, минає ніч» є однією з характерних зразків української естрадної лірики другої половини ХХ століття, що втілює синтез національної мелодики, поетичної образності та індивідуального авторського стилю. Як зазначає О.Мозгова, базуючись на традиціях світового естрадно-пісенного мистецтва та національних народнопісенних джерелах, пісні композитора є оригінальними творами, які визначають національну самобутність [16, с.22]. Співпраця композитора Миколи Мозгового та поета Юрія Рибчинського належить до найплідніших у вітчизняному музичному мистецтві, що значною мірою вплинуло на формування української пісенної культури.

1. Історія створення пісні.

Створення пісні припадає на період інтенсивного розвитку української естради, коли митці прагнули поглибити художній зміст музичних творів і надати їм виразної національної ідентичності. У цей час формувався

авторський стиль М. Мозгового, що поєднує кантиленні інтонації, емоційно-сповідальну манеру та тяжіння до народної ліричної мелодики. Ю. Рибчинський, у свою чергу, вніс у пісню філософську насиченість та образну складність, характерні для української інтелектуальної поезії.

Пісня здобула популярність завдяки поєднанню мелодичності, щирої емоційності та високого рівня поетичної культури. Вона стала одним з елементів формування сучасної української пісенної традиції й водночас – прикладом збереження національного стилю в умовах загально-естрадних тенденцій.

2. Основна тема твору.

Центральною темою твору є феномен незгасного почуття, що зберігається всупереч часові та зовнішнім обставинам. Ліричний герой переживає внутрішній конфлікт, зумовлений невзаємністю любові, проте головною проблемою для нього постає не сам факт розлуки, а неможливість звільнитися від глибокого емоційного зв'язку. Плин часу («минає день, минає ніч») постає як метафора життєвого потоку, що не змінює сутності його переживань.

У тексті домінують образи космічної й природної символіки (день і ніч, хвили, вітер, зимові узор), які поєднують інтимну ліричну тематику з ширшим філософським осмисленням людського досвіду. Такий тип образності характерний для української поетичної традиції й забезпечує високий рівень емоційно-естетичного впливу.

Хоча пісня не містить прямої патріотичної тематики, любов до України проявляється в опосередкованій формі – через національно зумовлену поетичну й музичну інтонацію.

3. Структура розповіді.

Композиційно пісня побудована за класичною куплетно-приспівною схемою, що включає два основні куплети та приспів. Кожний структурний елемент виконує свою семантичну функцію.

Перший куплет виконує роль експозиції: через образи часу і хвиль уводиться мотив неминучості емоційних станів, що продовжують визначати внутрішній світ героя.

Приспів становить кульмінаційний фрагмент, у якому з максимальною концентрацією розкрито головний конфлікт: протиставлення зовнішніх несприятливих обставин (вітер, холод, «мертві квіти») і незмінності внутрішнього почуття.

Другий куплет підсилює драматизм ситуації, вводячи образ «прощай» як емоційного удару, що остаточно фіксує незворотність розставання, але не ослаблює сили почуття.

Така структурно-сміслова організація забезпечує логічний розвиток художньої думки та формує цілісну емоційно-естетичну динаміку твору.

4. Поетичні та художні образи.

Поетичний текст пісні «Минає день, минає ніч» вирізняється високим рівнем образності, символічною насиченістю та глибинною емоційною експресією, що характерно для української ліричної пісенної традиції другої половини ХХ століття. Ліричний сюжет побудований на розкритті внутрішнього конфлікту особистості, яка переживає емоційний біль втрати та нездійсненого почуття. Однак за індивідуальним переживанням проступає ширший – культурно-національний – вимір: емоційна стійкість, здатність до переживання й осмислення життєвих випробувань, що відображає характерні риси українського світогляду.

Повторюваний мотив «минає день, минає ніч» структурує весь текст і слугує метафорою плинності часу, що символізує незворотність життєвих процесів та внутрішнє дозрівання особистості. Час у пісні постає не просто фізичною категорією, а психологічним простором, у якому відбувається трансформація почуттів. Це відповідає традиції української пісенності, де час часто осмислюється як чинник духовного становлення (порівн. із народними мотивами циклічності доби).

Метафора «хвилини котяться, мов хвилі голубі» відтворює емоційну текучість ліричного стану. «Хвилі» не лише передають динаміку переживань, а й утверджують образ природної гармонії – типову ознаку української ліричної поетики, у якій природа є співучасником душевних процесів людини. Таке поєднання внутрішнього й природного світів укорінене в національній традиції, що підсилює загальний емоційно-ціннісний контекст твору.

Фраза «цілий всесвіт був тоді в твоїх очах» містить один із ключових символів пісні – образ очей як простору особистої істини та емоційної відкритості. В українській культурі погляд нерідко розглядається як вияв духовної сутності людини, що зумовлює інтерпретацію цього образу не лише як інтимного, а й як культурно-ціннісного. «Всесвіт» у погляді коханої особи позначає багатство внутрішнього світу, а також – широту української душевності.

У приспіві з'являються образи «вітер лютий», «мертві квіти», «січень на вікні», що співвідносяться з мотивами холодної пори року – традиційного символу життєвих труднощів у фольклорі та авторській пісні. Вони уособлюють зовнішні виклики, які не є головною причиною внутрішнього болю героя. Образ «січня» містить також культурний відтінок: зима в українській поетичній традиції символізує випробування, але водночас і силу духу, здатність вистояти. Це напряму пов'язує емоційну драматургію твору з ширшою національною моделлю переживання труднощів.

Порівняння «наче постріл пролунало те «прощай» підкреслює різкість і травматичність розриву. У поетичному контексті «постріл» актуалізує граничний емоційний стан і може бути осмислений як метафора раптового руйнування системи цінностей. У сучасному українському культурному контексті цей образ прочитується багатошарово, резонуючи з досвідом національних випробувань та боротьби.

Хоча пісня має інтимно-особистісний характер, у ній простежуються риси, що дозволяють інтерпретувати її як культурно-ціннісний текст,

пов'язаний із ширшим контекстом української ментальності: образи природи (вітер, хвилі, зима) відображають традиційну для української пісні єдність людини з довкіллям, що формує національний образ світу; акцент на внутрішній стійкості й здатності до переживання болю корелює з українською моделлю емоційної витривалості; символіка часу і циклічності перегукується з фольклорними уявленнями про гармонію людини та її землі; щирість почуття, навіть у ситуації втрати, підсилює головний ціннісний мотив української пісенної традиції – високої моральності й духовної глибини.

У цьому сенсі індивідуальна драма ліричного героя може бути прочитана як частина ширшого культурного досвіду, властивого українській національній ідентичності, де любов (у різних її сенсах – особистісному, родинному, національному) постає як центральна життєва цінність.

5. Настрій, жанр, стиль, характер виконання

Пісня «Минає день, минає ніч» належить до провідних зразків української естрадної лірики 1970–1980-х років, у якій органічно поєднано інтимність особистісного переживання з характерними рисами національної музичної емоційності.

Настрій композиції визначається як лірико-драматичний, із домінуванням емоцій тужливої рефлексії, внутрішнього болю та здатності до глибокого переживання. Меланхолійний тон підсилюється повторюваними образами часу й природи, які символізують невимовність людських почуттів та неможливість повернення втраченого. Водночас настрій твору не є безнадійним: у ньому присутня етична гідність, стриманість і внутрішня сила – риси, властиві українській ліричній традиції.

Таким чином, настрій пісні можна охарактеризувати як споглядально-болісний, але сповнений світлої щирості та психологічної глибини.

На думку, М. Мозгового, «естрадна пісня є одним з найпопулярніших видів професійного виконавства. Без неї важко усвідомити значущість

багатьох сценічних жанрів – від театрального спектаклю до естрадного ревію» [18, с.3].

За жанровою природою композиція належить до авторської естрадної лірики із чітко вираженими рисами ліричної балади. Для цього жанру характерні: розгорнутість сюжетної лінії; відтворення психологічного конфлікту; поєднання мелодійної плавності з драматичними інтонаціями; акцент на внутрішньому монолозі героя.

Як зазначає О. Мозгова, тематизм вокальної партії цілком визначає жанр ліричної естрадної пісні, проте розвиток та динамізація художнього образу, які відбуваються у формі, призводять до жанру рок-балади [16, с.26]. Баладність пісні проявляється через драматичні образи («вітер лютий», «постріл», «прощай»), символічні контрасти та особливий вплив поетичного тексту на загальну художню структуру твору.

Інтонаційно-ритмічний зміст пісень М. Мозгового є зразком багатостильового, багатожанрового різноманіття у втіленні художніх задач в естрадно-пісенному мистецтві. Пісні, які переважно мають куплетну структуру, відбивають художньо-стилістичні ідеї деяких форм неписаних жанрів, мають глибокий зв'язок з традиціями народної та академічної музики, кращими зразками світового естрадного мистецтва [11, с. 152].

Стиль пісні характеризується поєднанням естрадної мелодики з українською ліричною традицією.

Характер виконання твору має визначальне значення для його емоційного впливу. Вокальна інтерпретація зазвичай передбачає: стриману, але наповнену емоційністю манеру співу, без надмірної театральності; інтонаційну точність і виразність, оскільки кожен словесний акцент несе семантичне навантаження; м'який тембр голосу, який дозволяє передати психологічну вразливість героя; повільний або помірний темп, що створює атмосферу зосередженості та внутрішнього монологу.

Такий характер виконання узгоджується з українською традицією ліричного співу, у якій важливими є щирість, емоційна відкритість і

природність інтонації. У цьому контексті пісня виявляє не лише індивідуальні, а й національно-культурні риси – зокрема, високий етичний вимір кохання, гідність почуттів та здатність до емоційної стійкості.

6. Музичний аналіз.

Пісні М. Мозгового як виконавця та композитора, зокрема «Минає день, минає ніч» (слова Ю. Рибчинський, музика М. Мозговий) представляють багатошаровий жанровий симбіоз. Це відбувається завдяки використанню виразних можливостей усіх інтонаційних рівнів композиції, вокальної мелодичної лінії, підголосків, тематизму у вступах та програшах, гармонічної основи, лінії баса та ритмічної основи. Окремо важливо зазначити особливості аранжування пісень, в яких чимало стильових ознак різних видів музичного мистецтва сучасності, а також традиції академічної інструментальної та вокальної музики [23, с.128].

Музична мова твору М. Мозгового вирізняється виразною мелодичністю, що тяжіє до української ліричної традиції. Пісня написана в помірному темпі, який забезпечує зосереджений, рефлексивний характер звучання. Мелодія переважно рухається плавними хвилеподібними інтонаціями, що відповідає інтимно-сповідальному настрою твору та підсилює відчуття часової плинності, закладене у поетичному тексті. Подібний тип мелодики характерний для української естрадної балади 1970–1980-х рр., яка активно спиралася на національні інтонаційні моделі.

Мелодична лінія вокальної партії досить різноманітна: від широкоінтервальних ходів до декламаційності в вузькому інтервальному діапазоні, іноді звуженому до мінімуму. Мелодія заспіву одразу розгортається на широкі інтервали. Тенденція інтонаційного руху загалом висхідна, кожна наступна фраза – це нова вершина. За контрастом будується мелодична лінія приспіву. Навпаки, тут спостерігається тенденція втрати інтонаційної вершини заспіву [16, с.23].

Гармонічна мова композиції є поміркованою та опирається на традиційну тональну систему, що сприяє створенню емоційної

врівноваженості. Вокальна лінія вибудована за принципом поетичного акцентування: музичні кульмінації збігаються зі змістовими вершинами тексту (особливо у приспіві), що відповідає моделям «інтонаційної драматургії» української авторської пісні [16].

У приспіві спостерігається темброве й динамічне насичення, яке підкреслює драматичний контраст між зовнішніми обставинами (вітер, зима) та внутрішнім станом героя. Таке зіставлення – характерна риса композиторського стилю Мозгового, що нерідко звертається до контрастної драматургії як засобу психологічного поглиблення [16].

7. Засоби вираження любові до України.

Попри інтимний характер тексту, у пісні простежується низка художніх і смислових ознак, які дозволяють інтерпретувати твір у контексті української культурної ідентичності. Дослідники наголошують, що навіть особистісна лірика української естради несе у собі національні цінності, зокрема емоційну глибину, щирість і моральну стійкість.

1. Природні образи (вітер, січень, хвилі) відтворюють традиційну для української пісенної культури модель «єдності людини з природою», що є одним із ключових маркерів національної ментальності.

2. Емоційна стриманість і внутрішня сила героя, його здатність переживати втрату, зберігаючи гідність, відповідають українському фольклорному архетипу «світлої печалі» – провідному емоційному типу, що притаманний українській ліричній традиції.

3. Мелодична виразність і співучість, вкорінені у народнопісенному звукоряді, підсилюють національний характер твору: за спостереженнями музикознавців, саме мелодика є одним із провідних маркерів української ідентичності у пісні [42].

Таким чином, любов до України в пісні реалізується не прямим текстовим висловленням, а через культурно-кодові механізми: національну інтонаційність, символіку природи, етичну модель переживання, властиву українській традиції.

8. Виконавські та сценічні засоби.

Виконавська інтерпретація відіграє ключову роль у передачі драматичної напруги твору. Основними характеристиками є:

Вокальні засоби.

М'який, тембрально теплий голос, що відповідає емоційній делікатності пісні. Така манера пов'язана з традицією українського ліричного співу, де домінує щирість і психологічна глибина. Помірна динаміка, без різких контрастів, з акцентом на текстовій виразності. Чітка дикція, адже словесний зміст у піснях Мозгового виконує структуроутворюючу роль.

У виконанні часто підкреслюються паузи між фразами, що створює ефект внутрішнього монологу та посилює драматичність.

У пісні характерними є: стриманий жестовий ряд, відповідний до баладного характеру твору; концентрація на емоційному посиленні, а не на зовнішній видовищності; освітлення та сценічний простір, які зазвичай використовуються у камерному форматі, підсилюють відчуття інтимності й психологічної напруги.

Таким чином, пісня «Минає день, минає ніч» постає як багатовимірний художній твір, що поєднує особистісну лірику, національні інтонаційні моделі та високий рівень музично-естетичної організації. Її аналіз підтверджує, що українська естрадна пісня здатна бути не лише формою художнього виразу приватних почуттів, а й носієм національної культурної пам'яті, духовних цінностей, любові до Батьківщини.

9.«Заспіваймо пісню за Україну»

(сл. і муз. Олександр Пономарьов)

1. Історія створення пісні.

Слова і музику до пісні «Заспіваймо пісню за Україну» написав Олександр Пономарьов на другий день після президентських виборів 2010 року. У цілому, пісня була написана всього за три дні, причому, як зазначає

сам автор, це було нелегко, адже в пісні звучить живий симфонічний оркестр, що надало композиції масштабності [39].

Написавши пісню, Олександр Пономарьов нікому її не показував і дуже здивувався, коли невдовзі на youtube побачив велику кількість відеокліпів, які люди робили на пісню. Вона просто зажила своїм життям [39]. Пісня, виконана самим автором, увійшла в репертуар як патріотична композиція[29].

2. Основні теми твору:

- патріотизм, національна гідність. Звернення до слухачів підспівати пісню за Україну символізує єдність і солідарність;
- незалежність та воля – «За її незалежність, за волю її» – промовистий меседж у приспіві [29];
- боротьба, спротив злу – заклик «І борітеся – поборите все, що у злі» – мотив активної позиції, не здаватися перед негараздами [29];
- повага до мови і землі – «Ми ніколи не зречемося / Рідної мови! ... / Рідної землі!» – символи національної ідентичності [29];
- надія, відновлення і підтримка – «потрібна допомога моїй рідній землі», «підніmemo прапор знову і знову» – символи нескінченного прагнення до оновлення і підтримки країни [29].

3. Структура розповіді.

У початкових куплетах відбувається звернення до слухачів із запевненням, що вони не зрадять мову, землю, заклик до боротьби із «злом».

У Приспіві (центральна частина) – «Заспіваймо пісню за Україну / За її незалежність, за волю її...» – емоційне ядро композиції [29].

Наступні куплети: Підняття прапору, слава Україні, повторення закликів до боротьби й непохитності [29].

Повторення приспіву: Пісня завершується повтором основного мотиву, посилюючи ідею єдності і важливості співу за Україну [29].

4. Поетичні та художні образи.

Пісня побудована на яскравих, емоційно насичених і символічних образах, що передають любов до Батьківщини, єдність народу, духовну силу України та віру у її майбутнє. Центральними поетичними образами є Україна як мати, пісня як молитва та народ як єдина родина.

1. *Образ України як живої, одухотвореної істоти.* У тексті Україна постає не як абстрактне поняття, а як особистість, до якої можна звертатися: материнський образ; образ дому; образ землі, що дає силу.

2. *Образ пісні як символу єдності та духовної сили.* Пісня у творі – це не просто музика. Вона стає: піснею-молитвою; піснею-закликом; піснею-підтримкою; піснею, що об'єднує людей у спільному почутті любові до України. Цей образ має сакральний зміст: пісня – це спосіб освячення і підсилення любові до Батьківщини.

3. *Образ українського народу як єдиної родини.* Часто звучить ідея ми разом, єднаймося, підтримаємо один одного. Образ народу подано як велику українську сім'ю, де кожен несе відповідальність за свою країну. Це формує відчуття спільності, національної самоідентифікації, взаємної підтримки.

4. *Образ дороги і руху вперед.* У пісні присутній мотив руху – як духовного, так і життєвого. Він символізує: розвиток України; віру в перемогу; неперервність історичного шляху; прагнення до свободи. Образ дороги в українській поезії часто пов'язаний із долею народу та майбутнім держави.

5. *Світлі, життєствердні образи майбутнього.* У пісні звучать образи: світла, сонця; надії; віри; перемоги. Ці художні знаки формують оптимістичний пафос композиції – любов до України проявляється як впевненість у тому, що вона вистійть і процвіте.

6. *Патріотична символіка.* У тексті присутні символи, які прямо або опосередковано пов'язуються з патріотизмом: синьо-жовті мотиви; земля і небо; рідний край; захист Батьківщини; сила духу українців. Вони слугують художніми маркерами любові до країни.

7. *Емоційно-ціннісний образ: «моя Україна».* Займенник «моя» створює відчуття особистої відповідальності й особистої любові. Це не просто «Україна», а моя земля, мій дім, моя ідентичність. Цей інтимно-емоційний образ підсилює патріотичний зміст.

Таким чином, пісня «Заспіваймо пісню за Україну» побудована на системі яскравих поетичних і художніх образів, що виражають: любов до Батьківщини; духовну єдність українців; віру в силу і майбутнє України; готовність берегти і підтримувати рідну землю.

Вона поєднує ліричні, сакральні та патріотичні мотиви, створюючи сильний емоційний образ України як матері, дому і серця народу. Заклик: «заспіваймо пісню» перетворює її на символ єднання нації, додає відчуття урочистості, свята, сили спільного голосу.

5. Настрій, жанр, стиль, характер виконання.

Пісня має настрій рішучості, натхнення, заклику до дії. Водночас вона не агресивна у відношенні до людей – це закликає єднатися, не падати духом. Є в ній оптимізм і віра – «борітеся – поборите».

Для пісні характерна виражена патріотична спрямованість, вона належить до жанру морально-громадянської патріотичної пісні.

Музично – це композиція з виразними мелодійними лініями і оркестровим аранжуванням (за даними) [39].

Академічно-популярний вокал Пономарьова додає монументальності. Виконання – енергійне, з акцентом на сильному голосі, на посиленні емоцій у приспіві.

6. Музичний аналіз.

Мелодика піднесена, співуча, легко запам'ятовується, створена спеціально для колективного виконання. Гармонія побудована на використанні простих акордів, що робить пісню доступною для масового співу. Ритм наближений до гімнового, але більш м'який; відчувається урочистість.

7. Засоби вираження любові до України.

Пісня розкриває любов до України як дію, що об'єднує – співати разом за Батьківщину. Урочиста форма та мажорна тональність створюють атмосферу гордості.

Це колективний патріотичний гімн, який можна виконувати хоровою спільнотою. Пісня є яскравим зразком сучасної патріотичної ліричної музики, у якій любов до Батьківщини передається через поетичні образи, художні символи, закличний текст, музичні прийоми та емоційний тон.

Поетичні засоби.

Пряме звернення до України. У тексті звучить не просто опис, а пряме, емоційне звернення, у якому Україна постає як жива, дорога серцю істота. Цей прийом створює інтимний, щирий тон.

Епітети зі світлим емоційним забарвленням. Україна зображена через образи, що викликають тепло, гордість, вдячність. Епітети формують піднесений, урочистий настрій.

Метафори духовної єдності. Україна – це не просто територія, а духовний простір, де кожен українець – частина великої родини. Такі метафори підкреслюють любов як спільне, об'єднувальне почуття.

Сакралізація образу пісні. Пісня змальована як: молитва, благословення, спосіб захисту та підтримки України. Це підсилює емоційну глибину любові.

Образ України-матері – один із найсильніших художніх засобів твору. Україна постає як мати, до якої звертаються з повагою, теплом і відповідальністю. Через цей образ передається синівська любов, притаманна українській культурі.

Символи єдності: народ як родина. Художній образ «ми разом» підкреслює любов як спільну цінність. Образ родини формує: солідарність, взаємну підтримку, спільну відповідальність за країну.

Образ світла, неба, дороги. Ці символи здавна ототожнюються в українській поезії з: надією, майбуттям, життєдайною силою. Через них виражається оптимістичне, життєствердне ставлення до України.

Пісня як духовний акт. Спільний спів символізує любов, яка: об'єднує, лікує, надихає, підносить. Це художній засіб, що робить любов не тільки почуттям, але й дією.

Пісня має піднесену, маршово-ліричну інтонацію. Мелодія поєднує ліричність із мажорною урочистістю. Це створює атмосферу гордості, величчя та натхнення. Розгорнута кульмінація характеризується поступовим наростанням музики, що символізує зростання сили національного духу, а кульмінаційні фрази передають емоційний вибух любові до Батьківщини. Пісня має *широкий, співучий мелодизм*, характерний для української національної вокальної традиції. Саме через такий мелодизм пісня звучить природно, «народно», а любов – щирою.

Інтонаційно-емоційні засоби.

Закличність та спільний імператив («заспіваймо»), форма «ми» запрошує слухача стати частиною спільної дії. Це створює емоційний ефект єднання та колективної любові. Весь твір пройнятий переконанням, що Україна вистійть і процвіте. Любов тут – це і почуття, і духовна позиція.

Таким чином, почуття любові до України в пісні «Заспіваймо пісню за Україну» виражена через: поетичні образи України-матері, дому, світла, родини; символіку єдності, надії, духовного шляху; музичні засоби – піднесений характер, мелодичну ліричність, кульмінаційність; інтонаційно-емоційні прийоми – закличність, звернення, піднесений тон.

Пісня формує цілісний образ світлої, дорогої, духовно рідної Батьківщини, яку люблять, захищають і оспівують.

2.2. Етапи підготовки творчого проєкту

Проектування – це творча, інноваційна діяльність, спрямована на вироблення об’єктивно і суб’єктивно нового продукту. Проєкт завжди має цільовий характер, спрямований на досягнення конкретного результату. Неодмінною умовою проєктної діяльності є наявність завчасно визначених уявлень про кінцевий продукт діяльності, етапів проектування (розробка концепції, визначення мети і завдань проєкту, оптимальних ресурсів діяльності, плану й організації діяльності щодо реалізації проєкту, неодмінний публічний захист, осмислення і рефлексію результатів упровадження) [6].

Тому підготовка творчого проєкту «З Україною в серці» є комплексним, багаторівневим процесом, який поєднує різні види діяльності: аналітичну, організаційну, художню, виконавську та рефлексивну.

Ця діяльність ґрунтується на сучасних методичних, мистецьких і педагогічних підходах, представлених у працях українських та зарубіжних дослідників, які наголошують на необхідності системності, цілісності та концептуальної узгодженості кожного етапу творчої роботи [5, с. 199–202; 22; 8, с. 89–93; 21].

У межах проєкту «З Україною в серці» виокремлено такі **етапи**.

1. Концептуальний етап, на якому формується загальна ідея та художня концепція проєкту.

Основні завдання цього етапу:

- визначення провідної теми – любов до України, її духовні, моральні та культурні цінності;
- обґрунтування актуальності проєкту в сучасному культурному та соціальному контексті.
- формування мети й очікуваного емоційно-художнього ефекту;

- окреслення основних смислових акцентів: національна ідентичність, любов до України, краса української природи, сила народу, віра в перемогу тощо;
- визначення цільової аудиторії (студенти, викладачі, працівники будинку культури, жителі громади);

Цей етап створює фундамент художньої цілісності майбутньої програми та спрямовує подальшу роботу.

2. Репертуарно-аналітичний етап.

Передбачає добір музичних творів і їх попередній художній аналіз.

Виконується така робота:

- відбір творів різних жанрів, стилів і часових періодів та аналіз їх тем і відповідності ідеї проекту;
- оцінювання мистецьких засобів вираження почуття любові до України у кожній композиції;
- аналіз вокальної складності та відповідності творів можливостям виконавця;
- визначення структури і драматургії концертної програми.

У підсумку формується репертуар проекту – добір творів з чітко окресленим смисловим навантаженням.

3. Виконавсько-підготовчий етап зосереджений на роботі виконавця з репертуаром. При цьому основними видами діяльності є:

- робота з нотним і текстовим матеріалом;
- робота над інтонаційною точністю і виразністю, дикцією, фразуванням, динамікою;
- визначення провідних патріотичних образів і способів їхнього вираження у вокальній манері;
- формування емоційної інтерпретації відповідно до художніх особливостей творів;
- відпрацювання сценічної впевненості, жестів, міміки, артистизму;
- робота з акомпаніатором або фонограмою.

4. Організаційно-технічний етап включає вирішення технічних і комунікаційних питань, а саме:

- підготовку необхідної апаратури: мікрофонів, акустики, освітлення;
- узгодження місця проведення заходу;
- підготовку афіш, програмок, анонсів;
- репетиції;
- створення відео- чи фотоматеріалів для популяризації проєкту;
- розподіл ролей між учасниками команди (режисер, звукорежисер, координатор).

Цей етап забезпечує технічну готовність проєкту до презентації.

5. Художньо-режисерський етап спрямований на створення цілісної композиції та сценічного оформлення проєкту та включає:

- визначення загальної драматургії виступу (експозиція – розвиток – кульмінація – фінал);
- планування виходів, переходів та завершень вокальних номерів;
- поєднання творів у єдину сюжетно-емоційну лінію;
- застосування світлових ефектів, візуальних матеріалів, декорацій;
- підсилення патріотичної тематики через художні образи, символи, наративні вставки, відео-презентації.

На цьому етапі проєкт набуває завершеної художньої форми.

6. Концертно-презентаційний етап – це етап публічного представлення творчого проєкту, який включає:

- проведення генеральної репетиції;
- виконання концертної програми;
- забезпечення взаємодії з аудиторією;
- фіксацію виступу (відео або фото) для подальшого аналізу та дослідження.

Саме цей етап дає змогу реалізувати змістовно-художній потенціал програми у реальному звучанні.

7. Аналітично-рефлексивний етап здійснюється після завершення виступу і охоплює:

- аналіз відповідності результату поставленій концепції;
- оцінку художньої цілісності та емоційного впливу програми;
- аналіз якості виконання кожного твору;
- виявлення сильних сторін та аспектів, які потребують удосконалення;
- самооцінку виконавця чи керівника проєкту;
- узагальнення висновків для майбутньої творчої діяльності.

Цей етап забезпечує науковий і практичний компонент роботи, дозволяючи осмислити досвід і сформулювати рекомендації.

Висновки до другого розділу

У другому розділі було здійснено комплексний аналіз засобів вираження почуття любові до України у творах, що увійшли до концертної програми творчого проєкту «З Україною в серці», а також обґрунтовано ключові етапи підготовки самого проєкту. Це дозволило не лише охарактеризувати художньо-виражальні домінанти окремих творів, а й визначити їхню роль у формуванні цілісної патріотичної концепції концертної програми.

Узагальнення особливостей пісень, представлених у програмі, засвідчило, що тема любові до України у творчості сучасних та класичних українських авторів виявляється через широкий спектр мистецьких засобів: образи рідної землі, символіку національної ідентичності, інтонації щирої емоційності, жанрово-стильові особливості, темброву палітру, ритмічну виразність і виконавську інтерпретацію. У кожному творі це почуття набуває унікальних інтонацій – від ніжної ліричності до мужньої патріотичної сили.

Детальний аналіз виражальних засобів у творах різних композиторів – Ігоря Поклада, Ярослава Барнича, Ігоря Шамо, Сергія Танчинця, Олександра Пономарьова, Ілларії, Олександра Сурова, Миколи Мозгового та інших – дав

можливість виявити спільні художні тенденції. До них належать: опора на мелодичну виразність української пісенної традиції; використання символічних образів (очі України, рідні гори, шлях, долина, ніч, світло); поєднання фольклорних елементів із сучасними музичними стилями; акцент на духовній стійкості, свободі й гідності українського народу. Встановлено, що ці засоби не лише формують патріотичний емоційний тон творів, а й роблять їх близькими та зрозумілими для широкої аудиторії.

Обґрунтування етапів підготовки творчого проєкту «З Україною в серці» показало важливість комплексного підходу до формування концертної програми. Системно описано процес добору репертуару, аналізу художніх і технічних характеристик творів, підготовки аранжувань, визначення концепції виконання, репетиційної роботи та сценічної інтерпретації. Встановлено, що саме якісно організовані етапи підготовки сприяють глибинному розкриттю змісту творів і забезпечують високий рівень художньої цілісності проєкту.

Отже, результати другого розділу засвідчили, що творчий проєкт «З Україною в серці» має значний культурно-виховний потенціал, адже поєднує різножанрові та різностильові твори, об'єднані спільною тематикою любові до України. Проєкт демонструє багатство української пісенної традиції та її здатність передавати емоційні стани, образи й ідеали, які формують національну свідомість. Він стверджує роль мистецтва як важливого чинника патріотичного виховання і духовної підтримки українського суспільства.

ВИСНОВКИ

У ході виконання дослідження досягнуто поставленої мети – комплексно проаналізовано мистецькі засоби вираження почуття любові до України в пісенних творах, що увійшли до творчого проєкту «З Україною в серці», та визначено особливості їх художньо-емоційної структури й виконавської інтерпретації. Реалізація кожного із сформульованих завдань забезпечила цілісність і наукову обґрунтованість роботи.

1. У процесі виконання першого завдання розкрито сутність поняття «мистецькі засоби вираження» та узагальнено наукові підходи до його трактування. З'ясовано, що мистецькі засоби вираження охоплюють систему художніх прийомів, мовно-інтонаційних структур, образно-символічних компонентів та композиційно-інтерпретаційних рішень, які формують образний зміст твору, забезпечують його естетичну цілісність, реалізують авторський задум та визначають силу його емоційно-естетичного впливу.

2. У межах виконання другого завдання досліджено художньо-емоційну категорію любові до України в пісенній творчості. Встановлено, що любов до України у пісенних творах – це багатогранний художній феномен, який виявляється через образи рідної землі, природи, народу, свободи, гідності, боротьби та духовної стійкості. Визначено, що емоційно-художнє вираження почуття любові до України інтегрує як поетичні, так і музичні елементи, які в сукупності формують цілісну художню концепцію твору. Найважливішими засобами художнього вираження у пісні є: мелодика, яка відтворює настрій, почуття та образи, задає емоційний тон твору; ритм і метр, що організують музичний рух, підкреслюють динаміку та характер вислову; гармонія, яка поглиблює зміст, створює напруження або врівноваженість; тембр і фактура, що забезпечують індивідуальність звучання; слово і поетична мова, які є смисловою основою пісенного висловлювання; виконавські засоби (артикуляція, динаміка, темп, манера), що конкретизують авторську ідею та формують цілісну інтерпретацію.

3. У межах третього завдання здійснено художньо-виконавський аналіз творів концертної програми проєкту «З Україною в серці» та окреслено особливості мистецьких засобів, що передають любов до Батьківщини у творчості різних композиторів – від класиків української музики до сучасних авторів, застосованих для передання патріотичного змісту та вираження почуття любові до України. Мелодична виразність, фольклорна основа, символічна метафорика, ритмічна динаміка, емоційно насичений тембр, особливості гармонічного мислення та інтерпретаційні знахідки виконавця формують цілісні патріотичні образи та поглиблюють емоційне переживання творів.

4. Четверте завдання було реалізовано через обґрунтування етапів підготовки творчого проєкту. Визначено, що ефективна підготовка включає: добір патріотично спрямованого репертуару; аналітичне опрацювання художньо-виразних засобів кожного твору; формування інтерпретаційної концепції; роботу над вокально-технічними компонентами; опанування сценічної культури; створення цілісного драматургічного вирішення концертної програми. Показано, що поєднання мистецьких та сценічних засобів значно підсилює патріотичний вплив пісенних композицій.

Узагальнення результатів дозволило визначити, що мистецькі засоби пісенної творчості утворюють ефективний механізм вираження любові до України. Апробація результатів дослідження в межах мистецьких заходів і наукових конференцій підтвердила практичну значущість роботи. Творчий проєкт «З Україною в серці» продемонстрував, що інтеграція художнього аналізу, виконавської інтерпретації та сценічної реалізації є продуктивним шляхом популяризації української пісенної культури та утвердження духовної єдності суспільства.

Подальші дослідження можуть концентруватися на порівняльному аналізі регіональних традицій, впливі медіа-обробки на сприймання слухачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безгін О. І., Кузнєцова І. В., Успенська О. Ю. Художня культура і мистецька освіта України: сучасні прояви і смисли: монографія. К.: Ін-т культурології НАМ України, 2019. 208 с.
2. «BEZ ОБМЕЖЕНЬ випустили альбом і кліп Вільні люди – відео | РБК Україна Новости». URL: <https://www.bezobmezhen.ua/https-ukrainianpeople-us-albom-ta-klip-vilni-lyudy-podvijna-pr-ld/> (дата звернення: 24.09.2025).
3. Бенч-Шокало О. Г. Український хоровий спів: актуалізація звичаєвої традиції : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Український Світ, 2002. 440 с.
4. Бовсунівська Н., Маєвський В. Генеза української естрадної пісні в науковій спадщині Миколи Мозгового. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/42844/1/1.pdf> (дата звернення: 15.08.2025).
5. Бодрова Т. О. Педагогічне проектування у підготовці магістрів музичного мистецтва. *Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей*: зб. матеріалів XI Міжнар. педагогічно-мистецьких читань пам'яті О. П. Рудницької. Вип. 5 (9). Чернівці: Зелена буковина, 2014. С. 199–202.
6. Бондаренко Л. Метод проектів у професійній підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва. Музичне мистецтво в освіто логічному дискурсі. 2020. № 5. С. 107. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/37279/1/1_bondarenko_MMOD_5_I_M_kmmo.pdf (дата звернення: 24.08.2025).
7. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. К. : Либідь, 1997. 376 с.
8. Горбенко О. Метод проектів у процесі музично-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики. Наукові записки. Випуск 97. Серія: Педагогічні науки. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.

- Винниченка, 2011. С. 89–93. URL: <https://core.ac.uk/download/53036427.pdf> (дата звернення: 18.09. 2025).
9. Громченко В. В. Особливості жанрової палітри та засобів виразності у сучасних творах для духових інструментів (на прикладі творчості дніпропетровських композиторів). Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2016. № 3. С.50-53.
10. «Гуцулка Ксеня» – історія однієї пісні. URL: <https://ridna.ua/2020/05/hutsulka-ksenya-istoriya-odnijeji-pisni/> (дата звернення: 08.06.2025).
11. Дубас Х. Пісенна творчість Миколи Мозгового в контексті розвитку української музичної культури. http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/17984/1/56_Dubas.pdf (дата звернення: 22.07.2025).
12. Задорожна А. Історія пісні «Гуцулка Ксеня». URL: <https://slovopys.kubg.edu.ua/istoriia-pisni-hutsulka-ksenia/> (дата звернення: 08.06.2025).
13. Злотник О.Й. Комунікативний простір музичного мистецтва України кінця XX – початку XXI століття: дис. ... канд. мистецтвознавства (доктора філософії): 26.00.01. Київ, 2019. 253 с.
14. Історія вальсу «Місто спить\» або ж \»Де ти тепер\» (ВІДЕО)" URL: <https://www.vezha.org/istoriya-valsu-misto-spyt-abo-zh-de-ty-teper-video/> (дата звернення: 25.07.2025).
15. Мацієвська Л., Підгаєцька І., Стецюк Є. Роль народної пісенної традиції у формуванні національної ідентичності. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/44914/1/1.pdf> (дата звернення: 17.11.2024).
16. Мозгова О. Інтонаційний зміст пісень Миколи Мозгового (на прикладі пісні «Минає день, минає ніч». URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/78ae5d0e-c9bb-412b-9c4c-b08038405687/content> (дата звернення: (14.05.2025).

17. Мозгова О. М. Творчість Миколи Мозгового як явище української масової музичної культури. Дисертація на здобуття наукового ступеня канд. мистецтвознавства 26.00.01 «Теорія та історія культури». Київ. 2013.
18. Мозговий М. П. Тенденції становлення й розвитку української естрадної пісні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.01 «Теорія та історія культури». Київ, 2007. 17 с.
19. Морі Є. «Гуцулка Ксеня»: історія довоєнного танго. Суспільне | Музика. URL: <https://suspilne.media/culture/82015-guculka-ksena-istoria-dovoennogotango/> (дата звернення: 21.07.2025).
20. "Подвійна прем'єра: альбом та кліп «Вільні люди» від гурту БЕЗ ОБМЕЖЕНЬ". URL: <https://www.bezobmezhen.ua/https-ukrainianpeople-us-albom-ta-klip-vilni-lyudy-podvijna-pr-ld/> (дата звернення: 23.02.2025).
21. Подобєдова Т. Ю. Підготовка майбутніх вчителів гуманітарного профілю до педагогічного проектування : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Подобєдова Т. Ю.; Луган. нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2005. 20 с.
22. Право на свободу мистецького вираження. Огляд практики Європейського суду з прав людини / Опришко Д.І. Київ: ГО «Платформа прав людини», 2021. 108 с.
23. Рудаков М.І. Автографи майстрів. К.: Міжнародний доброчиний фонд «Українська хата», 2005. 128 с.
24. Rulada. Очі України. Тест пісні. URL: <https://m.song.guru/text/rulada-%D0%BE%D1%87%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B8> (дата звернення: 11.04.2025).
25. Rulada. Очі України. URL: <https://www.google.com/search?q=%D0%9E%D1%87%D1%96+>

- [%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8&sca_esv=8dfe9edb86176f37&sxsrf=AE3TifPqykR](#) (дата звернення: 11.04.2025).
26. «Сергій Танчинець – український співак, фронтмен, лідер гурту «Без обмежень» | Новини | Rádio Ukraїna». URL: https://radioukraїna.cz/index.php/novyny/z-rky-ykraїns-kogo-soyb-zy/serg-j-tancyneć-ykraїns-kyj-sp-vak-frontmen?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 05.05.2025).
27. «Слова, текст, акорди «Вільні люди». URL: <https://www.pisni.org.ua/songs/7435446.html> (дата звернення: 05.05.2025).
28. «Слова, текст, акорди «Де ти тепер». URL: <https://www.pisni.org.ua/songs/11808.html> (дата звернення: 05.05.2025).
29. «Слова, текст, акорди. «Заспіваймо пісню за Україну». URL: <https://www.pisni.org.ua/songs/2292111.html> (дата звернення: 10.06.2025).
30. «Слова, текст, акорди. «Холодно». URL: <https://www.pisni.org.ua/songs/95487.html> (дата звернення: 10.06.2025).
31. Словник мистецьких термінів /Укл. Г.Сотська, Т.Шмельова. Херсон. Вид-во: «Стар», 2016. 52 с.
32. Стельмашук С. Гуцулка Ксеня: з історії пісні, справжнім автором якої є Ярослав Барнич. За вільну Україну (24 січня). 2008.
33. Суров О. Холодно: текст. URL: <https://www.pisni.org.ua/songs/9502080.html> (дата звернення: 12.06.2025).
34. Телєжкіна О. Мова української поезії II половини XX – початку XXI століття: фонетична, лексико-граматична і лексикографічна

- рецепція: автореф. дис. ... д-ра філолог. наук: 10.02.01. Київ, 2021. 36 с.
35. Томіленко Л. М. Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії української літературної мови: монографія. Івано-Франківськ: Фоліант, 2015. 160 с.
36. Топос Гуцульщини в опереті Ярослава Барнича «Гуцулка Ксеня» [URL:https://aspekty.kh.ua/vypusk34/aspekt_34_5_ZHDANKO.pdf](https://aspekty.kh.ua/vypusk34/aspekt_34_5_ZHDANKO.pdf) (дата звернення: 18.06.05).
37. Тормахова В. М. Українська естрадна музика і фольклор: взаємопроникнення і синтез: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03 – «Музичне мистецтво». Київ: Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського, 2007. 17 с.
38. Турчак, Л. І. Творчість Ярослава Барнича: внесок у музичну культуру. *Вісник КНУКіМ. Серія «Мистецтвознавство»*, 2019. (41), 142–147. [URL:https://doi.org/10.31866/2410-1176.41.2019.188671](https://doi.org/10.31866/2410-1176.41.2019.188671) (дата звернення: 18.06.2025).
39. «Українська патріотична пісня. Заспіваймо Пісню За Україну». URL: https://gymnasiya2.org.ua/blogi/slukhaj-muziku-svogo-sertsya/924-ukrajinska-patriotichna-pisnya-zaspivajmo-pisnyu-za-ukrajinu-oleksandr-ponomarov.html?utm_source (дата звернення: 10.06.2025).
40. Український мистецтвознавчий дискурс : колективна монографія / за заг. ред. В.В. Карпова. Рига : Izdevniecība «Baltija», 2020. 370 с.
41. Холодно Ву: SUROV (Official) URL: <https://www.youtube.com/watch?v=dNp0kPdICbw> (дата звернення: 18.08.2025).
42. Шевченко О. Г. Українська популярна музика: витоки та проблематика (1920–1990 рр.): автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства; Київ. Нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2010. 20 с.

